

675-15/2
1994

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე
PROCEEDINGS OF THE GEORGIAN
ACADEMY OF SCIENCES
ИЗВЕСТИЯ АКАДЕМИИ НАУК ГРУЗИИ

ეკონომიკის სერია

ECONOMIC SERIES

СЕРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ

ტომი
VOLUME
TOM

2

1994

N 3-4

✓
(55)

თბილისი * TBILISI * ТБИЛИСИ

სარედაქციო კოლეგია

ვ. პაპავა (მთავარი რედაქტორი), გ. ადეიშვილი, თ. ბერიძე (სწავლული მდივანი),
ბ. გიორგაძე, ა. გუნია, ა. კურატაშვილი, რ. მითაიშვილი, ი. მესხია, ა. ხილაგაძე,
ვ. ჩანტლაძე, თ. ჩიქვაძე, ლ. ჩიქავა, გ. წერეთელი (მთავარი რედაქტორის მოად-
გილე), ბ. ხასია, მ. ჯიბუტი

პასუხისმგებელი მდივანი ი. დემირხანოვა

EDITORIAL BOARD

V.Papava (Editor-in-Chief), V.Advadze, G.Adeishvili, T.Beridze (Scientific
Secretary), V.Chantladze, L.Chikava, T.Chikvaidze, M.Djibouti,
H.Giorgadze, A.Gunia, B.Khasia, A.Kuratashvili, Y.Meskhia, R.Mitaishvili,
N.Paichadze, A.Silagadze, G.Tsereteli (Deputy Editor-in-Chief)

Executive Secretary I.Demirkhanova

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

В.Г.Папавა (главный редактор), В.С.Адвадзе, Г.Г.Адеишвили,
Т.А.Беридзе (ученый секретарь), Г.Г.Гюргадзе, А.Л.Гуния,
М.Ч.Джибути, А.А.Кураташвили, Я.Е.Месхия, Р.Л.Митаишвили,
Н.Н.Пайчадзе, А.Н.Силагадзе, Б.А.Хасиа, Г.Ш.Церетели (зам. главного
редактора), В.Г.Чантладзе, Л.Л.Чикава, Т.Н.Чикваидзе

Ответственный секретарь И.С.Демирханова

P.Gugushvili Institute
of Economics, The Georgian
Academy of Sciences,
14, Kikodze street,
Tbilisi, 380007,
Republic of Georgia
tel:(8832)99-68-53,(8832)99-07-02
Fax: (8832)998-389

Республика Грузия
380007, Тбилиси,
ул.Кикодзе, 14
Институт Экономики
им.П. Гугушвили АН Грузии
тел: (8832)99-68-53,(8832)99-07-02
факс: (8832)998-389

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე
PROCEEDINGS OF THE GEORGIAN
ACADEMY OF SCIENCES
ИЗВЕСТИЯ АКАДЕМИИ НАУК ГРУЗИИ

20258

ეკონომიკის სერია
ECONOMIC SERIES
СЕРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ

ტომი 2, N 3-4

VOLUME 2, N 3-4

TOM 2, N 3-4

ჟურნალი დაარსდა 1992 წლის ოქტომბერში
The journal is established in October, 1992
Журнал основан в октябре 1992 года

გამოდის წელიწადში 4-ჯერ
The journal is published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

თბილისი "მეცნიერება"
TBILISI "METSNIEREBA"
ТБИЛИСИ "МЕЦНИЕРЕБА"

1994

საქართველოს
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

შინაარსი

გ. წერეთელი, გ. კილაძე სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ღია ეკონომიკური სახით ფუნქციონირების ოპტიმიზაციური მოდელი	53
ჯონ კონვეი ო'ბრაიენი მარქსისეული სამართლიანი საზოგადოება და მისი კონტრასტები	59
თ. აჭუბარდია ნეოსენიორაჟი, ანუ ქალაქის ფულის ემისიით მიღებული სახელმწიფო შემოსავალი	70
პ. ღაძაძე დეკლარაციების სისტემა - საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის დამკვიდრების აუცილებელი ეტაპი	78
წესები ავტორთათვის	89

CONTENTS

G. Tsereteli, G. Kiladze Optimizational Model, Reflecting the System of Functioning - "Production-atmosphere-population" -open type	53
John Conway O'Brien Marx's Truly Human Society and the Chiaroscuro of Perfection	59
T. Akubardia Neoseigniorage or National Income Received by Money Emission	70
P. Gadzadze System of Declarations as the Necessary State for Establishing Market Economics in Georgia	78
Instruction to Authors	89

СОДЕРЖАНИЕ

Г. Церетели, Г. Киладзе Оптимизационная модель, отражающая функционирование системы - "производство-атмосферный воздух-население" с открытым экономическим видом	
Джон Конвей О'Брайен Марксово справедливое общество и его контрасты	59
Т. Акубардия Неосеньораж или доход государства от эмиссии бумажных денег	70
П. Гадзадзе Система деклараций - обязательный этап установления рыночной экономики в Грузии	78
Правила для авторов	89

სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ღია ეკონომიკური სახით ფუნქციონირების ოპტიმიზაციური მოდელი

გ. წერეთელი, გ. კილაძე
380007 თბილისი ქიქოძის ქ. 14

საქართველოს რესპუბლიკის მეცნიერებათა აკადემიის
პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი
შემოვიდა 1994 წლის 20 თებერვალს

რეზიუმე. ხალხის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება მოითხოვს გარემო ბუნების და მისი ცალკეული კომპონენტების (მაგალითად, ატმოსფერული ჰაერის) გაჭუჭყიანებისაგან დაცვას. დადგენილია, რომ გაჭუჭყიანებული გარემო (მაგალითად, ატმოსფერული ჰაერი) ნეგატიურად ზემოქმედებს რა მასში მყოფ მოსახლეობაზე, მონაწილეობს საზოგადოებისათვის სხვადასხვა (მათ შორის ეკონომიკური) სახის ზარალების მიყენების პროცესში. აქედან ცხადია, რომ წარმოების სფეროს არასწორი ფუნქციონირება, გარკვეულ სარგებელთან ერთად, საზოგადოებას აყენებს სხვადასხვა სახის ზარალს. წარმოების ფუნქციონირების პროცესი ხასიათდება მრავალფაზიანტულობით. ამ ვარიანტიდან თითოეულის განხორციელება იწვევს ხსენებული სახის ზარალის განსხვავებული რაოდენობით წარმოქმნას. ამიტომ, ბუნებრივია, რომ საჭიროა იმ ვარიანტის განხორციელება, რომელიც იძლევა მაქსიმალურ სარგებელს, მინიმალური ზარალით. აღნიშნული სახის ამოცანის სწორად გადაწყვეტა მოითხოვს: ჯერ-ერთი, სისტემურ მიდგომას შესასწავლი საკითხისადმი - შესასწავლი ობიექტი წარმოდგენილ უნდა იქნეს სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ღია ფორმით ფუნქციონირების სახით და მეორეც, კვლევის პროცესში შემეცნების ისეთი მძლავრი ინსტრუმენტის გამოყენებას, როგორცაა - ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირების მეთოდი.

სტატიაში, აღნიშნულთან დაკავშირებით, დასაბუთებულია სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ღია ფორმით ფუნქციონირების ოპტიმიზაციის აუცილებლობა, შემოთავაზებული და აგებულია ასეთი ოპტიმიზაციის განხორციელებისათვის საჭირო ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელი, ეკოლოგიური ფაქტორების გათვალისწინებით და გაკეთებულია მისი ანალიზი.

* * *

თანამედროვე პირობებში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სფეროების - "წარმოება", "ატმოსფერული ჰაერი", "მოსახლეობა", ურთიერთკავშირისა და ურთიერთქმედების საკითხთა შესწავლას, რადგან ამ გზით მიღებული ინფორმაცია წარმოადგენს ხალხის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესების ერთ-ერთ აუცილებელ ატრიბუტს.

წარმოების, ატმოსფერული ჰაერისა და მოსახლეობის სფეროთა ურთიერთკავშირი და ურთიერთქმედება ქმნის სისტემას - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა". იგი შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს როგორც ჩაკეტილი, ასევე ღია სახით. აქედან ცხადია, რომ განსახილველი სისტემის ფუნქციონირების პროცესიც შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც ჩაკეტილი, ასევე ღია სახით. ამ სისტემის ჩაკეტილი სახით ფუნქციონირების შესწავლისას განხილულ უნდა იქნეს ის პროცესები და შედეგები, რომლებიც თან ახლავს არა მარტო წარმოების

სფეროს ზემოქმედებას ატმოსფერულ ჰაერზე და ამ უკანასკნელისა მოსახლეობაზე, არამედ - მოსახლეობის სფეროს ზემოქმედებას წარმოებაზეც. განსახილველი სისტემის ღია სახით ფუნქციონირების შესწავლა კი, უპირველეს ყოვლისა, გულსხმობს ისეთი პროცესებისა და შედეგების ახსნას, რომლებიც ახსიათებენ წარმოების სფეროს ზემოქმედებას ატმოსფერულ ჰაერზე და ამ უკანასკნელის ზემოქმედებას მოსახლეობაზე.

ქვემოთ, ჩვენ, საკვლევი ობიექტის სპეციფიკიდან გამომდინარე, საქმე გვექნება შესასწავლი სისტემის მხოლოდ ღია სახით ფუნქციონირების საკითხებთან.

ცნობილია, რომ წარმოების სფერო თავისი ფუნქციონირებით იძლევა არა მარტო პოზიტიურ შედეგს (მაგალითად, ამ დროს იქმნება სხვადასხვა სახის მატერიალური დოვლათი), არამედ ნეგატიურსაც (ამ დროს ნარჩენების სახით წარმოიქმნება მავნე ნივთიერებები, რომლებიც აჭუჭყიანებენ გარემო ბუნებას, მის ცალკეულ კომპონენტებს - მაგალითად, ატმოსფერულ ჰაერს).

წარმოება, თავისი ფუნქციონირების დროს ზემოქმედებს რა ატმოსფერულ ჰაერზე, იწვევს მის გაჭუჭყიანებას. გაჭუჭყიანებული ატმოსფერული ჰაერი თავისთავად უარყოფითად მოქმედებს მასში მოქცეულ რეციპიენტებზე და მათ შორის მოსახლეობაზეც. დადგენილია, რომ წარმოების ნარჩენებით გაჭუჭყიანებული ატმოსფერული ჰაერის ზემოქმედება მოსახლეობაზე იწვევს მათი დაავადების სახეობათა რაოდენობისა და დაავადებულთა რიცხოვნობის მკვეთრ ზრდას. ეს კი თავის ასახვას პოულობს იმ ზარალის ჩამოყალიბებაში, რომელსაც წარმოების არასწორი ფუნქციონირება აყენებს საზოგადოებას. ასეთი ზარალის მთავარ ნაწილად, ჩვენ შევითვალთ, შეიძლება განვიხილოთ ის ეკონომიკური ზარალი, რომელიც დაკავშირებულია წარმოების მავნე ნარჩენებით გაჭუჭყიანებული ატმოსფერული ჰაერის მოსახლეობაზე უარყოფითი ზემოქმედების შედეგთა აღმოფხვრის პროცესთან.

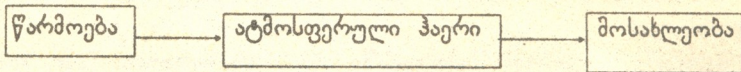
აღნიშნულიდან ცხადია, რომ წარმოების ფუნქციონირების ამა თუ იმ ვარიანტს შეესაბამება ზარალის მოხსენიებული სახის შესაბამისი რაოდენობა. ე. ი. სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" ღია სახით ფუნქციონირება, იმისდა მიხედვით, თუ რა სახე და ინტენსიობა მიეცემა წარმოების პროცესს, შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვანაირად და მას მოჰყვება სხვადასხვა შედეგი. ეს კი ცხადყოფს იმას, რომ სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ფუნქციონირება ხასიათდება მრავალვარიანტულობით. ბუნებრივია, ისმის ამ ვარიანტებიდან ყველაზე საუკეთესოს არჩევის აუცილებლობა, რაღაც წინასწარ მოცემული კრიტერიუმის მიხედვით. ეს კი წარმოადგენს ოპტიმიზაციის პროცესს.

მაშასადამე, აუცილებელია სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" ფუნქციონირების ოპტიმიზაცია და ისმის მისი შესაბამისი ეკონომიკური ამოცანაც. ამ უკანასკნელის ძირითადი შინაარსი მდგომარეობს იმაში, რომ საჭიროა მოიძებნოს წარმოების სფერო ფუნქციონირების ისეთი ვარიანტი, რომელიც უზრუნველყოფს ზემოთ ხსენებულ, შესასწავლი სისტემის ოპტიმალურ ფუნქციონირებას.

ამ ამოცანის სწორად გადაწყვეტა მოითხოვს შემეცნების ისეთი მძლავრი ინსტრუმენტის გამოყენებას, როგორცაა ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირების მეთოდი. ამ მხრივ მეტად საინტერესოა სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ღია სახით ფუნქციონირების ოპტიმიზაციურ მეთოდთა აგებისა და შესწავლის საკითხები, რომლებიც დღეისათვის დაუმუშავებლად ითვლებიან და ცუდად არიან გაშუქებული ლიტერატურაში. ასეთ საკითხთა შესწავლას ეძღვნება მოცემული სტატია, რომელშიც მთავარ მიზნად არის "ჩადებული" სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" - ღია ფორმით ფუნქციონირების პროცესთა ამსახველი ოპტიმიზაციური სახის სტატიკუ-

რი მოდელის აგება და მისი ეკონომიკურ-მათემატიკური ანალიზი. ამ მოდელის აგებისათვის საჭიროა წინასწარ შემოვიღოთ ზოგიერთი დაშვება და სიმბოლური აღნიშვნა.

ვთქვათ, მოდელირების ობიექტი წარმოდგენილია შემდეგი ღია სისტემის ფუნქციონირების სახით

ე. ი. წარმოების სფერო, ანუ ქვესისტემა თავისი ფუნქციონირების დროს ნეგატიურად ზემოქმედებს რა ქვესისტემაზე - "ატმოსფერული ჰაერი", ატუტყვიანებს მას. გამტუტყვიანებული ატმოსფერული ჰაერის ნეგატიური ზემოქმედება ქვესისტემაზე - "მოსახლეობა" კი იწვევს მათ დაავადებას, რომელთა შედეგების აღმოფხვრაც დაკავშირებულია სხვადასხვა სახის ეკონომიკური ზარალის წარმოქმნასთან.

ვგულისხმობთ, რომ ქვესისტემის - "წარმოება" ფუნქციონირება წარმოდგენილია $1, 2, \dots, m$ სხვადასხვა დარგთა ფუნქციონირებით. ამ დარგების, როგორც მიმწოდებლების აღმნიშვნელი ინდექსი იყოს i (ე. ი. გამოდის, რომ $i=1, \dots, m$), ხოლო მათი, როგორც მომხმარებლების აღმნიშვნელი ინდექსი იყოს j (ე. ი. $j=1, \dots, m$).

ვთქვათ, ქვესისტემის - "წარმოება" ფუნქციონირების დროს მოსალოდნელია $1, 2, \dots, n$ სხვადასხვა სახის გამტუტყვიანებლის გამოშვება ატმოსფერულ ჰაერში. ატმოსფერული ჰაერის გამტუტყვიანებელთა სახეობების აღმნიშვნელი ინდექსი იყოს p (ე. ი. $p=1, \dots, n$);

X_i - იყოს i -ური დარგის მიერ გამოშვებული საერთო პროდუქციის მოცულობა;

F_i - i -ური დარგის საბოლოო მოთხოვნა (ანუ საბოლოო პროდუქტი);

\bar{F}_p - p -ური სახის გამტუტყვიანებლის ის რაოდენობა, რომლის გაუფრთხილებელიც უნდა მოხდეს;

a_{ij} - i -ური დარგის საერთო პროდუქტის ის რაოდენობა, რომელიც საჭიროა j -ური დარგის პროდუქტის ერთეულის საწარმოებლად;

b_{ip} - i -ურ დარგში შექმნილი საერთო პროდუქტის ის ნაწილი, რომელიც საჭიროა p -ური სახის მავნე ნივთიერების ერთეულის გასაუფრთხილებელიც;

\bar{b}_p - p -ური სახის მავნე ნივთიერების ნორმატიულად დასაშვები რაოდენობა ატმოსფერულ ჰაერში;

b^p_j - p -ური სახის მავნე ნივთიერების ის რაოდენობა, რომელიც წარმოიქმნება j -ური დარგის პროდუქციის ერთეულის წარმოების დროს.

მოცემულ აღნიშვნებში საძიებელი მოდელის შეზღუდვები შეიძლება ჩაიწეროს ასეთნაირად:

$$\sum_{j=1}^m a_{ij} X_j + \sum_{p=1}^n b_{ip} \bar{F}_p + F_i = X_i, \quad i=1, 2, \dots, m; \quad (1)$$

$$\sum_{j=1}^m b^p_j X_j - \bar{F}_p = \bar{b}_p, \quad p=1, 2, \dots, n. \quad (2)$$

(1) ტიპის ტოლობები ახდენს მწარმოებელ დარგებში შექმნილი საერთო პროდუქციის და მომხმარებელ დარგში მათი გამოყენების მაჩვენებელთა ურთიერთდაბალანსებას, ანუ მიწოდება-მოთხოვნის მაჩვენებელთა ურთიერთდაბალანსებას სხვადასხვა დარგის პროდუქტიაზე.

(2) ტიპის ტოლობები არეგულირებენ სხვადასხვა სახის მავნე ნივთიერებათა გამოშვებას ატმოსფერულ ჰაერში ნორმატიულად დასაშვები ზომით.

(1) და (2) შეზღუდვებში $X_i(X_j)$, F_i და \bar{F}_p პარამეტრები წარმოადგენენ უცნობ სიდიდეებს, ხოლო a_{ij} , b_{ip} , b_j , \bar{b}_p პარამეტრები კი ცნობილ სიდიდეებს.

(1) და (2) ჩანაწერებში ასახულია $m+n$ განტოლებათა სისტემა $2m+n$ უცნობით. ამიტომ ცხადია, რომ ამ განტოლებათა სისტემას გააჩნია უამრავი ამონახსნი. მათ შორის კი საჭიროა ვიპოვოთ ყველაზე საუკეთესო რაღაც კრიტერიუმის მიხედვით.

მაშასადამე, მოცემულ შემთხვევაში ისმის კრიტერიუმის, ანუ მიზნის ფუნქციის აგების აუცილებლობა.

მიგვაჩნია, რომ ასეთ მიზნის ფუნქციად, მოცემულ კერძო შემთხვევაში აღებულ უნდა იქნეს სხვადასხვა სახის დანახარჯთა და ზარალების, აგრეთვე სხვა ფაქტორების ამსახველ მაჩვენებელთა საერთო სიდიდის მინიმიზაცია.

თუ მიზნის ფუნქციის საძიებელ სახეს აღვნიშნავთ Z სიმბოლოთი, მაშინ შეგვიძლია ჩავწეროთ:

$$Z = Z_1 + Z_2 + Z_3 - Z_4 = \min, \tag{3}$$

სადაც Z_1 - აღნიშნავს, ქვესისტემაში - "წარმოება" განსახილველ დარგთა ფუნქციონირებისათვის საჭირო დაყვანილ დანახარჯთა ჯამს;

Z_2 - მავნე ნივთიერებათა გასაუვნებელსაყოფად საჭირო დანახარჯთა ჯამს;

Z_3 - გაჭუჭყიანებული ატმოსფერული ჰაერის მოსახლეობაზე ნეგატიური ზემოქმედების შედეგად გამოწვეულ ეკონომიკურ ზარალთა ჯამს;

Z_4 - საბოლოო მოთხოვნათა, ანუ ყველა დარგში შექმნილ საბოლოო პროდუქტთა მაჩვენებლების საერთო ჯამს.

შემოვიღოთ შემდეგი დამატებითი აღნიშვნები:

α_j - იყოს დაყვანილი დანახარჯების ის რაოდენობა, რომელიც საჭიროა j -ური დარგის პროდუქციის ერთეულის საწარმოებლად;

γ_p - დანახარჯთა ის რაოდენობა, რომელიც საჭიროა p -ური სახეობის მავნე ნივთიერების ერთეულის გასაუვნებელსაყოფად;

ξ_p - ეკონომიკური ზარალის ის რაოდენობა, რომელიც მიიღება p -ური სახეობის მავნე ნივთიერების ადამიანზე ნეგატიური ზემოქმედების შედეგად და მოდის ამ ნივთიერების ერთეულზე.

დამატებითი აღნიშვნების შემოღების შემდეგ $Z(X, F, \bar{F})$ ფუნქცია შეიძლება ჩაიწეროს ასეთნაირად:

$$\begin{aligned} Z(X, F, \bar{F}) &= \sum_{j=1}^m \alpha_j X_j + \sum_{p=1}^n \gamma_p \bar{F}_p + \sum_{p=1}^n \xi_p \left(\sum_{j=1}^m b_j^p X_j - \bar{F}_p \right) - \\ &- \sum_{i=1}^m F_i = \sum_{j=1}^m \left(\alpha_j + \sum_{p=1}^n \xi_p b_j^p \right) X_j + \sum_{p=1}^n (\gamma_p - \xi_p) \bar{F}_p - \sum_{i=1}^m F_i = \\ &= \sum_{j=1}^m d_j X_j + \sum_{p=1}^n \eta_p \bar{F}_p - \sum_{i=1}^m F_i \longrightarrow \min, \end{aligned} \tag{4}$$

სადაც

$$d_j \equiv \alpha_j + \sum_{p=1}^n \xi_p b_j^p \quad \text{და}$$

$$\eta_p \equiv \gamma_p - \xi_p$$

საბოლოოდ, საძიებელი მოდელი მიიღებს ასეთ სახეს:

ვიპოვოთ ისეთი X_i , F_p და F_i ($j=1,2,\dots,m$; $p=1,2,\dots,n$; $i=1,2,\dots,m$) არაუარყოფითი უცნობები, რომლებიც აკმაყოფილებენ (1) და (2) პირობებს და რომელთათვისაც მიზნის ფუნქცია (4) ლებულობს მინიმალურ მნიშვნელობას.

აგებულ მოდელს გააჩნია მათემატიკური პროგრამირების წრფივი ამოცანის შესაბამისი სახე. ამიტომ მისი ამოხსნა არ წარმოადგენს დიდ სიძნელეს. იგი შეიძლება განხორციელდეს სტანდარტული პროგრამის "JIP"-ს გამოყენებით.

(1), (2) და (4) მოდელის ამოხსნის შედეგად მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით შეიძლება განხორციელებული იქნეს სისტემის - "წარმოება - ატმოსფერული ჰაერი - მოსახლეობა" ოპტიმალური ფუნქციონირება. ამდენად, აგებულ მოდელს, ჩვენი აზრით, გააჩნია არა მარტო თეორიული, არამედ პრაქტიკული ფასეულობაც.

ლიტერატურა

1. წერეთელი გ. გარემო ბუნების დაცვის ეკონომიკური პრობლემები. თბილისი, "მეცნიერება", 1987 წ.
2. Охрана окружающей среды. Модели управления чистотой природной среды. Под редакцией Гофмана К. Г. и Гусева А. А. Москва, "Экономика", 1977 г.
3. Церетели Г. Ш. Проблемы экономики регионального природопользования на примере Грузии. Тбилиси, "Мецნიერება", 1990 г.

Optimizational Model, Reflecting the System of Functioning - "Production-atmosphere-population" open type

G.Tsereteli, G.Kiladze

P.Gugushvili Institute of Economics
 of Georgian Academy of Sciences

Summary. Improvement of the level of people demands environmental protection and the protection of separate components (e.g. atmosphere) from pollution. It is stated that polluted environment (atmospheric air) influences negatively on population, causes different damages (including economic) to the society. It means, that incorrect functioning of production sphere, besides definite utility, causes different damages to the society. The process of production functioning is characterised by multivarious. Realigation of these variants causes corresponding damages. Thus, it is necessary to realize the variant, which gives the maximum of utility, with the minimum of damages. To solve the problem rightly it is necessary to

use systemic approach. Studing object must be represented as the functioning of the system - "production-atmosphere-population" with open type. Besides, in the research process it is necessary to use such powerful knowledge as the method of economic - mathematical modelling.

In this article is proved the necessity of optimization "production-atmosphere-population" of the open type, it is proposed and constructed economic-mathematical model, reflecting the processes of optimization with the regard of ecological factors is given the analyses of this model.

Оптимизационная модель, отражающая функционирование системы - "производство-атмосфер- ный воздух-население" с открытым экономическим видом

Г.Церетели, Г.Киладзе,

Институт экономики им.П.Гугушвили

АН Грузии

Резюме. Улучшение уровня жизни людей требует охраны окружающей природной среды и ее отдельных компонентов (например, атмосферного воздуха) от загрязнения. Установлено, что загрязненная среда (например, атмосферный воздух) негативно воздействуя на население, оказавшееся в ней, участвует в процессе нанесения обществу ущербов разного вида (в т.ч. экономического). Значит, ясно, что неправильное функционирование сферы производства, помимо определенной полезности, наносит обществу разнообразный ущерб. Процесс функционирования производства характеризуется многовариантностью. Осуществление каждого из этих вариантов возникает ущерб соответствующего количества. Поэтому, естественно, требуется осуществление того варианта, который дает максимальную полезность, с минимальным ущербом. Для правильного решения такой задачи необходимо применение системного подхода к изучению вопроса. Изучаемый объект нужно представить в виде функционирования системы - "производство - атмосферный воздух - население", с открытой формой. Кроме того, в процессе исследования необходимо использовать такой мощный инструмент познания, как - метод экономико-математического моделирования.

В статье, в связи с этим, обоснована необходимость оптимизации функционирования системы - "производство-атмосферный воздух-население" открытого типа, предложена и построена экономико-математическая модель, отражающая процессы такой оптимизации, с учетом экологических факторов, дается анализ этой модели.

Marx's Truly Human Society and the Chiaroscuro of Perfection

John Conway O'Brien

California State University, Fresno

5241 N. Maple Avenue

Fresno, California 93740-0054

USA

Received October 29, 1993

"For twenty centuries the sum total of evil has not diminished in the world. No paradise, whether divine or revolutionary has been realized. An injustice remains inextricably bound to all suffering, even the most deserved in the eyes of men."

Albert Camus, *L'homme revolte.*

Summary. The imperfections of society to which Karl Marx never tired of alluding were real and abiding. Not all the reasons advanced by him to explain the existence of such imperfections are, however, acceptable in general. The cause or causes of alienation may not reside in the capitalist system. They may reside within man, proof positive of his imperfections. Perhaps proof positive of imperfections that can never be evaded. Such imperfections point to the constancy of human nature. Human nature is constant in its imperfections. It is doubtful if man's nature has improved over the last two thousand years, say. If the horrors of the wars of the twentieth century, particularly the war that raged during the years 1939-45, are to serve as a guide, one would be obliged to say that man's development, from a moral point of view - and what other sort of progress for man is there? - has been retarded. Without such moral improvement the future of mankind looks ominous. The truly human society of Karl Marx cannot be said to be lurking just around the corner. Of course, Marx does not look to such "moral improvement" for the remedy to social ills. At the same time, the remedy for social ills, were such an anodyne to be found, would not necessarily also be the remedy the human condition demands. Yet, Marx sees in the historical process the golden key that unlocks the door to harmony and happiness. When historically the time is ripe, capitalism will yield inevitably to the next process of development, communism. That laws of history exist is quite questionable. The postulation of a particular law of historical development seems to be highly implausible, particularly when one notes the number of laws involved when an apple falls from a tree. "Now for any particular series of events, even an apparently simple one like the fall of an apple from a tree, there is no clear limit to the number of different scientific laws that may be involved - the laws of gravity and mechanics, of wind pressure, of elasticity of twigs, of decay of wood, etc., etc." [1, p.51]. The Marxian view of history as something predetermined, permitting, therefore, prophecy on grand scale, is difficult to accept.

Marx's prophecy regarding the role of the proletariat simply did not come true. With the advent of World War II and the theories of Lord Keynes, capitalism has enjoyed a period of unparalleled stability and prosperity.

The belief of Marx that man, because of his alienated condition invents religion, invents a God to whom he can attribute the noble qualities he himself lacks, does not ring true, is in fact, unconvincing. It is more difficult to believe that man created himself, than that he was created by the goodness of Supreme Being. It is even more difficult to believe that man can create himself anew simply by fomenting strife, rising up in revolt, and finally creating that type of society in which man will be something other than he is at present. It is difficult to believe that man without God is divine.

Moreover, belief in the existence of God may provide a powerful stimulus to those bent on improving the human condition. The human moral project of the Marxists is not necessarily self-validating. Such a project lacks the strong foundation to be found in the Christian affirmation of God. For the Marxist, the truly human society of free and independent men is the ultimate goal. For the Christian, the truly human society is still a proximate goal. Moreover, when and if attained, imperfections would still abound, imperfections sufficiently great to rent the heart. As Camus, with whom we began and with whom we shall now end, says:

Man can master, in himself, everything that should be mastered. He should rectify in creation everything that can be rectified. And after he has done so, children will still die unjustly even in a perfect society. Even by his greatest effort, man can only propose to diminish, arithmetically, the sufferings of the world.

The endeavor is made here to show how Karl Marx, enraged by the imperfections and inhumanity of the capitalist society, struggled frantically for its supersession by the communist society on which he so fondly dwelt, that society which history would inevitably bring forth from the womb of a dying capitalism.

It asks such questions as this: Is the truly human society of Marx possible, or is the perfectibility of man and of society a mere will-o'-the-wisp?

IMPERFECT SOCIETY AND KARL MARX

A society whose economic order functioned according to the principle of laissez-faire was one which could scarcely endear itself to Karl Marx. Marx condemned the capitalist society for its lack of humanity, for treating the laborer as if he were a commodity. As a distinguished Russian philosopher put it, "...Marx condemned capitalism, as an alienation of human nature, its *Verdinglichung*, its making the laborer into a thing, he

condemned the inhumanity of the capitalist regime." [2, p.131]. In Marx's view, the capitalist saw the laborer as nothing more than a means to his ends, although everything in the economic order is a means to some end. Man's degradation, however, gallops apace when goods, services and money become ends in themselves and man a means thereto.

Marx's animus toward the capitalist system may be seen in those bitter tirades in which he condemned political economy for not recognizing man when he is unemployed, when he is an "unoccupied worker." "Swindlers, thieves, beggars, the unemployed, the starving poverty-stricken and criminal working man, are figures which do not exist for political economy, but only for other eyes; for doctors, judges, gravediggers, beadles, etc. They are ghostly figures outside the domain of political economy." [3, pp.137-138].

The bitterness and indignation which consumed Marx, and the moral rectitude to which he deferred, are even more apparent when he charges the capitalist system with producing man as a commodity, a human commodity in the form of one who is a mentally and physically dehumanized being. Production in the capitalist fashion was responsible for this immorality, this miscarriage of justice, this helotism of capitalist and worker. [3, p.138].

Of course, Marx's greatest charge against a society in which there existed private property in the means of production was just this dehumanization of man. A conflict was therefore created between essence and existence. Man was not what he potentially ought to be. In fact, he was alienated from his essence. This alienation of man was a concomitant evil of that productive process based on the institution of private property. Marx describes this process of alienation in these words:

...the object produced by labour, its product, now stands opposed to it as an alien being, as a power independent of the producer.

The produce of labour is labour which has been embodied in an object and turned into a physical thing; this product is an objectification of labour. The performance of work is at the same time its objectification. The performance of work appears in the sphere of political economy as a vitiating of the worker, objectification as a loss and as servitude to the object, and appropriation as alienation. [3, p.122].

Such alienation means not only that the product of the worker has assumed an external existence, but that it exists independently of the worker and stands opposed to him as an autonomous power. The worker becomes a slave of the object insofar as he receives work, and a means of subsistence. The object provides the laborer with work and in so doing enables him to provide for himself as a physical subject.

Not only, says Marx, is the worker alienated from his product but also from the act of production itself, for production is active alienation. The worker:

does not fulfill himself in his work but denies himself, has a feeling of misery rather than well-being, does not develop freely his mental

and physical energies but is physically exhausted and mentally debased. The worker, therefore, feels himself at home only during his leisure time, whereas at work he feels homeless. His work is not voluntary but imposed, forced labour. It is not the satisfaction of a need, but only a means for satisfying other needs. Its alien character is clearly shown by the fact that as soon as there is no physical or other compulsion it is avoided like the plague. External labour, labour in which man alienates himself, is a labour of self-sacrifice, of mortification. Finally the external character of work for the worker is shown by the fact that it is not his own work but work for someone else, that in work he does not belong to himself but to another person. [3, p.125].

The dreadful consequence of all this, as Marx sees it is that man feels himself free only when he is performing the animal functions of eating, drinking and procreation. "...in his human functions he is reduced to an animal. The animal becomes human and the human becomes animal." [3, p.125]. Since the worker in the act of production is engaged in an activity not belonging to him he is thus alienated from himself. Man, however, is not only alienated from himself and from his product, but is also alienated from his species-being.

Insofar as man is a species-being his own life is an object for him and for this reason his activity is free activity, unlike the animal which is one with its life activity. However, the relationship is reversed by alienated labor "in that man because he is a self-conscious being makes his life activity, his *being*, only a means for his existence." [3, p.127]. By way of clarification, Marx explains the meaning of the statement that *man is alienated from his species life*. It means: "man is alienated from others, and that each of the others is likewise alienated from human life." [3, p.129].

The alienation was, of course, intensified by the division which is "nothing but the alienated establishment of human activity," [3, p.181], by money which we no longer regard as a means but an end in itself, "money is the highest good, and so its possessor is good," [3, p.191]. In his essay on "Bruno Bauer, 'Die Fahigkeit der Heutigen Juden und Christen Frei zu Werden,'" he describes money as the jealous god of Israel allowing for the existence of no other god. Moreover, "Money is the alienated essence of man's work and existence; this essence dominates him and he worships it." [3, p.37].

Religion was no less responsible for the intensification of man's alienation. In his "Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Right," Marx describes religion as "*the fantastic realization of the human being inasmuch as the human being possesses no true reality. The struggle against religion is, therefore, indirectly a struggle against that world whose spiritual aroma is religion.*" [3, p.43]. Philosophy in this regard was no less culpable. In the famous eleventh thesis of Feuerbach, Marx says: "The philosophers have only interpreted the world in various ways; the point, however, is to change it." [4, p.109].

Of Marx's attitude to philosophy, one critic says: "...for Marx every other concern paled in comparison with the great central question of how

to change the world, Marx's guiding principles...is that man has made, and therefore can 're-make', can alter and improve the world in which he lives." [5, p.104].

Marx's sacred mission, therefore, is that of transforming the world and paving the way for the advent of the perfect society and the new man, one who is truly human.

MARX AND THE NEW MAN

(a) Man, His Own Creator

In his Introduction to the *Early Writings* of Marx, Bottomore tells us that "Marx takes for granted the creed of the Enlightenment - the innate goodness of man, human perfectibility, the power of human reason - but he expresses it in a new form which is influenced by the development of industrial capitalism and of the new science of political economy. Marx's ideal is the *productive man*, contrasted with the *acquisitive man*." [3, p.viii].

In his discussion of the opposition between "The Materialist and Idealistic Outlook", in *The German Ideology*, Marx notes that man be distinguished from the animals by the manner in which he begins to produce his means of subsistence. This mode of production expresses men's life, for what men are coincides with their production. Moreover, the "production of ideas, of conceptions, of consciousness, is at first directly interwoven with the material activity and the material intercourse of men, the language of real life. Not only is the language of politics, laws, morality, religion, and metaphysics, etc., is the fruit of mental production. Among other things, therefore, men produce their religion. [6, p.37]. Religion has no history, it is just another of the "phantoms formed in the human brain, ... sublimates of their material lifeprocess." [6, p.38].

So foolish man links himself tightly to God, worships him without reserve, and with all his heart and soul, not realizing that the conception of the Supreme Being is simply a phantom of the human brain which has arisen out of men's material production and their material intercourse. Men created God!

Earlier the Young Marx had referred to his belief in man as his own creator, and to the alienating consequences of belief in the Supreme Being. Man is created by human labor but essence of man is not yet evident. Capitalism impeded the arrival of the new man. Communism will usher him in.

...the whole of what is called world history is nothing but the creation of man by human labour, and the emergence of nature for man, he, therefore, has the evident and irrefutable proof of his selfcreation, of his own origins. Once the essence of man and of nature, man as a natural being and nature as a human reality, has become evident in practical life, in sense experience the quest for an alien being, a being above man and nature (a quest which is an avowal of the unreality of man and nature) becomes impossible in practice. [3, pp.166-167].

However, in the same way that capitalism negated feudalism, communism will negate capitalism and man will at long last find his true nature. For communism "is the phase of negation of the negation and is, consequently, for the next stage of historical development, a real and necessary factor in the emancipation and rehabilitation of man." [3, p.167].

Communism is however not the ultimate goal. It is simply a society in which man's development into a truly human being, one free and independent, will be facilitated.

Marx's *new man* will therefore be created by himself. There is no god; only imaginary beings who have gained mastery over alienated man. In the course of history, human labor will create man anew. When the law of the negation of the negation manifests itself in the social order, capitalism will be superseded by communism, and dehumanized man by man in the full flourish of his humanity. At last he will be truly human. The dialectics will have triumphed.

(b) The New Man's Traits

For Marx the creation of the communist society meant the creation of one wherein man had been freed from the shackles of private property, the evil effects of division of labor, money, religion, meaningless philosophy, and had become free and independent, qualities necessary to ensure his development into a truly human being. One in particular of Marx's critics is swift to reject Marx's conception of the new man. Without spiritual regeneration no new man can emerge, yet Marx's socialist order finds its basis in materialism. Any conception of a new man, according to Berdyaev, presupposes spiritual movement and change, not simply the same man dressed in different garb.

Without an inner, spiritual nucleus, and the creative process in it, no new social order can produce the new man. Materialism recognizes only the external, and denies the internal. The materialists do not even understand what the words mean when we speak of the inner life, or the spiritual life. [2, p.167]]

If man is the creator of history, and if man is determined by the productive process, by economic necessity, by the social milieu, then says our Russian philosopher, economics is surely the least of all elements likely to create the new man. "Economics relates to the means and not to the ends of life, and when it is made an end, man's degradation proceeds apace." [2, p.164].

Nor does Berdyaev see in revolution an avenue leading to the creation of the new man. For the revolution has nothing to do with the future. To think otherwise is an illusion. The purpose of the revolution is to destroy the past. In the destruction of the past, it is possible to destroy the decaying, the evil, the decadent, but those elements which are true and eternally valuable will remain for they are indestructible. "True value is independent of time, it belongs to eternity. And there is a danger that the new man may be an outcast, alien to himself, oriented to the material side of life, toward technical civilization." [2, p.168].

In order that the communist society be established, it is necessary for the whole world to undergo a period of intense material construction and social reconstruction. The material side of life will therefore receive the emphasis. In spite of that it is unlikely that a *new man* will emerge. More likely, again according to Berdyaev, one hearing the signs of the old Adam, although the old Adam will be more social, having been socialized. Such a process has already begun in human history but it brings forth not a new man, for it will simply preserve the old bourgeois with a more just and equitable sharing of the latter's qualities. This, of course, is a contribution to justice but it is not the last word. After all, it has always been man's way "to mistake the means of life for its ends. And the so-called new man of the age, of to-morrow, will be even more inclined to think that the means of life are its final goal. The true purpose of life will be hidden from him." [2, p.169].

The *new man* of Marxism, living in a *new world*, will see in himself, quite accurately, of course as something novel, as a collective man. After man has been socialized his individualization, without which there can be no personality, will begin. The *new world* will then learn that man's "inner spirituality cannot be suppressed, no matter how cruel necessity presses upon him; man's thirst for the spiritual will assert itself." [2, p.170].

In contradistinction to the new man of communism, Berdyaev holds forth another:

The eternal man, oriented toward eternity and infinity, is at once the eternally new man and an eternal and limitless purpose. The eternal man is not something given once for all; he is not to be comprehended statically. The truly new man is a realization of the eternal man, bearing in himself the image and likeness of God. [2, p. 170].

The error in social utopias, according to Berdyaev, is one which leads the utopians to realize something other than that intended by those who struggled and made such terrible sacrifices. For the social utopia of Marx as well as Fourier "contains the idea of a perfect, harmonious state of society, that is, the faith that the realm of Caesar can be such a state. This is a radical error. Only the Kingdom of God, the realms of Spirit, can be perfect and harmonious, not the realms of caesar. Such a perfect realms is conceivable only eschatologically." [2, p.177].

The truly new, the eternal man must be creative. This means looking toward the future, to something that has never been. Such creativity cannot be identified with labour since work belongs to the kingdom of necessity, to the realm of Caesar. The religious truth of socialism is that the dignity of labor be upheld and the exploitation of the workers brought to a halt. "But creativeness belongs to the purposes of life, to the realm of freedom, which is that of Spirit. We dare not subject the purposes of life, its ends, to life's means; freedom cannot be subject to necessity; the realm of Spirit cannot be subordinated to that of Caesar." [2, pp.170-171].

The new man, therefore, to endure will have to acquire the traits of Berdyaev's eternal man. Yet Marx, and the Marxists, still look toward his truly human society.

(to be continued)

References

1. Leslie Stevenson, *Seven Theories of Human Nature*, Clarendon Press, Oxford, 1974.
2. Nicolas Berdyaev, *The Realm of Spirit and the Realm of Caesar*, Greenwood Press, Westport, Conn., 1975.
3. T.B. Bottmore, *Karl Marx, Early Writings*, C.A. Watts & Co., London, 1963.
4. Robert C. Tucker, *The Marx-Engels Reader*, W.W. Norton and Co., New York, 1962.
5. John Maguire, *Marx's Paris Writings: An Analysis*, Barnes and Noble, New York, 1973.
6. Karl Marx and F. Engels, *The German Ideology*, Progress Publishers, Moscow, 1968.

მარქსიზმული ხაზართლიანი საზოგადოება და მისი კონტრასტები

ჯონ კონვეი ო.ბრაიენი

კალიფორნიის შტატის უნივერსიტეტი

რეზიუმე. როგორც მარქსი თვლიდა, საზოგადოების არასრულყოფილება რეალური და უცვლელია. მის მიერ წინ წამოწეული, ამ არასრულყოფილების ამხსნელი ყველა მიზეზი დღეისათვის არ არის მისაღები. ასეთი გაუცხოების მიზეზი შეიძლება უნდა ვეძებოთ არა კაპიტალისტურ სისტემაში, არამედ თვით ადამიანის ბუნებაში. რადგან მას უამრავი ნაკლი აქვს და მათ შორის ისეთი ნაკლიც, რომელსაც ვერასოდეს მოიშორებს. ასეთი არასრულყოფილება მიუთითებს ადამიანის ბუნების მუდმივობაზე. საეჭვოა, რომ ადამიანის ბუნება გამოსწორებელიყო ამ ბოლო ორი ათასწლეულის მანძილზე. თუ გავიხსენებთ მეოცე საუკუნის ომების საშინელებებს, კერძოდ კი იმ ომისას, რომელიც 1939-1945 წლებში მძვინვარებდა, უნდა დავასკვნათ, რომ ადამიანის განვითარება ზნეობრივი თვალსაზრისით (სხვა რა სახის პროგრესი შეიძლება არსებობდეს) ჩამორჩენილია. ზნეობრივი განვითარების გარეშე კი კაცობრიობის მომავალი შემადარწუნებელია. კარლ მარქსის ხაზართლიანი საზოგადოება, არ შეიძლება ითქვას, რომ სადღაც კუთხეში იმალება. რასაკვირველია, კარლ მარქსს არ მიაჩნია ასეთი "მორალური გაუმჯობესება" სოციალური დაავადების წამლად. ამავე დროს ამ დაავადების წამალი, თუ კი ამგვარი ტკივილდამაყუჩებელი მოინახება, შეიძლება ის არ აღმოჩნდეს, რაც ადამიანს სჭირდება და მაინც, მარქსი ისტორიულ პროცესში ხედავს ოქროს გასაღებს, რომელიც ჰარმონიას და ბედნიერებას უღებს კარებს. როცა დრო ისტორიულად მომწიფდება, კაპიტალიზმი აუცილებლად გადაიზრდება განვითარების შემდგომ ხანაში - კომუნისმში. ისტორიის ამ კანონების არსებობა ჯერ კიდევ საკითხავია. ისტორიული განვითარების განსაზღვრული კანონის პოსტულირება სრულიად უსაფუძვლოა. იმ მარტივი შემთხვევისათვისაც კი, როგორცაა ვაშლის ხიდან ჩამოვარდნა, შეინიშნება მთელი რიგი კანონების მოქმედება. აქ არ არსებობს მკაფიო შეზღუდვა სხვადასხვა მეცნიერული კანონების რაოდენობაზე, რომლებიც ამ პროცესში მონაწილეობს - მიზიდულობის და მექანიკის კანონები, ქარის წნევის ძალა, რტოთა მოქნილობა, ხის ხრწნადობა და ა. შ. [1, გვ. 51]. გამომდინარე

აქედან, მარქსის შეხედულება ისტორიაზე, როგორც რაღაც წინასწარ განსაზღვრულზე, რაც ფართო მასშტაბის წინასწარმეტყველების საშუალებას იძლევა, ძნელად მისაღებია.

მარქსის წინასწარმეტყველება პროლეტარიატის როლის შესახებ, უბრალოდ არ გამართლდა. მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისა და ლორდ კეინის თეორიის გამოქვეყნების შემდეგ კაპიტალიზმი იმყოფება სტაბილურობისა და წარმატების ხანაში.

მარქსის რწმენა, რომ ადამიანი თავისი გაუცხოების გამო იგონებს რელიგიას, ქმნის ღმერთს, რომელსაც ანიჭებს კეთილშობილურ თვისებებს, რაც თვითონ აკლია, სიმართლეს არ შეეფერება და ფაქტობრივად დაუსაბუთებელია. უფრო ძნელი დასაჯერებელია, რომ ადამიანმა შექმნა თავისი თავი, ვიდრე ის, რომ იგი შექმნა უზენაესმა ღვთაებამ. უფრო მეტად ძნელია ირწმუნო, რომ ადამიანს შეუძლია შექმნას თავისი თავი ხელახლა, უბრალოდ ბრძოლით, აჯანყებით და საბოლოოდ შექმნას საზოგადოების ის ტიპი, რომელშიც ადამიანი იქნება რაღაც სხვა, ვიდრე იგი ამჟამადაა. ძნელია ირწმუნო, რომ ადამიანი უღმერთოდ არის ღვთიერი.

უფრო მეტიც, ღმერთის რწმენამ შეიძლება მისცეს ძლიერი სტიმული მათ, ვინც ცდილობს გააუმჯობესოს ადამიანის ყოფა. მარქსისტების ადამიანური მორალის პროექტი აუცილებელი არაა, რომ იყოს თვითდამაკვიდრებელი. ამგვარ პროექტს აკლია მყარი საფუძველი, რაც შეიძლება იყოს ღმერთის ქრისტიანული გაგება. მარქსისტისათვის თავისუფალ და დამოუკიდებელ ადამიანთა სამართლიანი საზოგადოება, საბოლოო მიზანია. ქრისტიანისათვის კი სამართლიანი საზოგადოება მხოლოდ უახლოესი მიზანია. უფრო მეტიც, არასრულყოფილება არ დაიძლევა მშინაც, თუ იგი მიიღწევა. როგორც კამიუ ამბობს: "ადამიანს შეუძლია გააუმჯობესოს თავის თავში ყველაფერი, რისი გაუმჯობესებაც შეიძლება, მან უნდა გამოასწოროს ყველაფერი, რისი გამოსწორებაც შეიძლება. მაგრამ ამის შემდეგაც დაიხოცებიან ბავშვები უსამართლოდ, თუნდაც სრულყოფილ საზოგადოებაში. მიუხედავად დიდი ძალისხმევისა, ადამიანს შეუძლია მხოლოდ არითმეტიკულად შეამციროს მსოფლიოში ტანჯვა."

2028

Марксово справедливое общество и его контрасты

Джон Конвей О'Брайен
Калифорнийский государственный университет

საპროტესტო
პროცესი
30 აპრილი 2023

Резюме. Несовершенства общества, на которые Карл Маркс никогда не уставал ссылаться, были реальны и постоянны. Однако не все доводы, выдвинутые им для объяснения существования этих несовершенств приемлемы в целом. Причина или причины отчуждения возможно находятся не в капиталистической системе. Они могут находиться в самом человеке, в котором уж точно масса несовершенств, возможно и таких несовершенств, от которых никогда нельзя избавиться. Эти несовершен-

ства указывают на постоянство человеческой природы. Весьма сомнительно полагать, что человеческая природа улучшилась, скажем за последние две тысячи лет. Если взять за ориентир ужасы войн двадцатого века, особенно войну 1939-1945 годов, то непременно придется сказать, что развитие человека с моральной точки зрения (и какой еще может быть прогресс в этом?) весьма отстало. Без этого морального улучшения будущее человечества выглядит угрожающе. Нельзя сказать, что по-настоящему человеческое общество Карла Маркса, скрывается где-то за углом. Конечно же, Маркс не смотрит на такое моральное улучшение" как на средство от социальных болезней. В то же самое время, средство, даже если такое болеутоляющее средство будет найдено, не обязательно будет тем средством, в котором и нуждается человеческое состояние.

И тем не менее Маркс видит золотой ключ в историческом процессе, который открывает двери к гармонии и счастью. Когда исторически это время наступит, капитализм непременно перейдет к следующему процессу развития - коммунизму. То, что существуют законы истории, весьма сомнительно. Постулирование определенного закона исторического развития кажется в высшей степени несостоятельным, особенно когда указывают на количество законов, которые действуют, когда яблоко падает с дерева. Сейчас для любой определенной последовательности событий, даже такого очевидного как падение яблока с дерева нет четкого ограничения в количестве различных научных законов, которые в этом процессе участвуют - законы гравитации и механики, давления ветра, эластичность веточки, гниение дерева, и т.д., и т.п." [1, p.51]. Трудно принять марксистское видение истории как чего-то предсказанного, что позволяет заниматься пророчеством в широком масштабе.

Пророчество Маркса о роли пролетариата просто не сбылось. С началом Второй Мировой Войны и появлением теории лорда Кейнса капитализм находится на этапе несравненной стабильности и процветания.

Вера Маркса в то, что человек создает религию в силу своей отчужденности, создает Бога, которому он может приписать те благородные качества, которых он сам лишен, не являются правдой и по сути своей неубедительны. Гораздо сложнее верить в то, что человек создал себя сам, нежели в то, что он был создан благодатью Высшего Существа. Гораздо сложнее верить в то, что человек может создать себя заново просто разжиганием раздора, перерастающего в восстание и в конечном итоге созданием такого общества, в котором человек будет другим, нежели он есть на самом деле. Трудно верить в то, что человек без Бога является божественным.

Более того, вера в существование Бога может дать мощный стимул тем, кто усердно старается улучшить человеческие условия.

Проект человеческой морали марксистов не обязательно является самоутверждением. Такому проекту недостает прочного основания, которое следует искать в Христианском утверждении Бога. Для марксиста, справедливое человеческое общество свободных и независимых людей является конечной целью. Для христианина, справедливое человеческое общество является ближайшей целью. Более того, когда и если это будет достигнуто, то несовершенства все же будут изобиловать; несовер-

шенства в довольно большом количестве, чтобы завладеть сердцем. Как говорит Камю, с которого мы начали и которым мы завершаем:

Человек может улучшить в себе все что следует улучшить. Ему следует исправить при создании все, что должно быть исправлено. И после того, как он это сделает дети все же будут несправедливо умирать даже в совершенном обществе. Даже ценой своих самых сильных усилий человек может всего лишь предположить уменьшить арифметически, страдания в мире.

Неосеньораж или доход государства от эмиссии бумажных денег

Т.Акубардия

380007. Тбилиси, ул.Кикодзе 14

Институт экономики им.П.Гугушвили,

Академия наук Грузии

Поступила 15 марта 1994 года

Резюме. В статье выявлены те качественные различия, которые существуют между доходом государства, получаемым от чеканки монет, называемым сеньоражем, и от эмиссии бумажных денег. Для обозначения последнего вводится специальный термин - неосеньораж.

Выявлены те особенности, которыми обладает явление неосеньоража как для пост-коммунистических стран в переходной период, так и для стран с развитой рыночной системой.

Современные магистральные экономические теории, как неоклассическая, так и неокейнсианская, не отрицают необходимости государственного вмешательства в экономические процессы, происходящие в рыночной системе. Важность и вместе с тем сложность вмешательства государства в экономическую жизнь общества подтолкнуло экономическую мысль в сторону рассмотрения государства как имманентной составляющей части существующих экономических отношений [1].

Следовательно, можно резюмировать, что в историческом плане в процессе развития экономической мысли, имеем:

-трехфакторную экономическую систему, когда имеются три фактора производства - земля, капитал и труд, на которые соответственно получают следующие доходы - рента, процент и заработная плата [2].

-четырёхфакторную экономическую систему, когда к известным трем факторам добавляется четвертый фактор производства - предпринимательская способность; соответственно имеем и доход от нее - предпринимательскую прибыль [3].

-пятифакторную экономическую систему, когда уже к известным четырем факторам добавляется пятый фактор производства - экономическая способность государства, с соответственным доходом от нее - государственной прибылью [1].

В четырехфакторной экономической системе экономические функции государства базируются на отношениях, которые многими известными экономистами квалифицируются как "государственный рэкет". Введение пятого фактора в определенной мере ставит под сомнение правильность такого заявления, так как она дает возможность построить "модель экономики без налогов" [4].

Как известно, источником экономического (и не только экономического) функционирования государства являются: налоги, ценные бумаги (в виде государственных облигаций, векселей и т.д.) и эмиссия денег.

Так как в четырехфакторной экономической системе государственное налогообложение в принципе можно считать проявлением "государственного рэкета", то тем более возмущались многие выдающиеся умы фактом прогрессивного налогообложения. Как писал Дж.С.Миль "... облагать... большие доходы более высоким процентом, нежели мелкие, значит облагать налогом трудолюбие и бережливость, наказывать человека за то, что он работает усерднее и сберег больше, чем его сосед" [5, с.162].

Аналогично рассуждал и М. Фридман, когда писал, что "... я не нахожу никаких оправданий для системы прогрессивного налогообложения, вводимой исключительно с целью перераспределения дохода" [6, с.240].

У этой проблемы, по меньшей мере, есть и другая сторона. По нашему мнению, большими налогами облагаются большие доходы вовсе не из-за наказания "трудолюбия и бережливости", а потому, что чем больше доход, тем большее количество общественных благ требуется производить со стороны государства, чтобы сохранить эти доходы для его собственника: при всеобщих потерях, теряет больше тот, у кого больше доходов. Поэтому, нам представляется не совсем правомерным заключение о том, что прогрессивное налогообложение вводится "исключительно с целью перераспределения дохода". Если даже и так, то это происходит на благо всем, поскольку этим достигается социальное спокойствие общества, т.е. производится необходимое количество общественных благ, называемых эгалитарным благом [7, с.338].

Поскольку первые два источника финансирования государственных доходов (налоги и ценные бумаги) более или менее вписываются в систему рыночных отношений после того, как экономическая способность государства признается пятым фактором производства, то относительно последнего источника (эмиссии денег), вопрос остается не совсем ясным. Существует мнение, что государство, печатая деньги для финансирования своих расходов, увеличивает тем самым предложение денег. Последнее, в свою очередь, является причиной инфляции. Таким образом, печатание денег с целью извлечения дохода равносильно введению инфляционного налога [8, с.252].

С другой стороны, мнение монетаристов о том, что темп роста количества денег, находящихся в обращении, должен подстраиваться наиболее точным и близким образом к темпу роста естественного уровня реального объема производства на долгосрочных временных интервалах [9, с.3,56] говорит о том, что сама по себе эмиссия денег при нормально функционирующей экономике не приносит никакого дохода. Более того, при эмиссии бумажных денег не может иметь место и сеньораж, поскольку начиная с 1971 года бумажные деньги стали неразменными, т.е. правительство не обменивает бумажные деньги на золото или серебро по фиксированной цене [9, с.36].

Целью настоящей статьи является показ того, что доходы, получаемые государством от эмиссии денег, на самом деле являются со стороны последнего проявлением государственного рэкета.

Вначале коснемся в какой-то мере истории вопроса, необходимой для дальнейшего анализа. Известно, что федеральное правительство Соединенных Штатов начало чеканку собственных монет в 1793 году, хотя в течение весьма продолжительного периода в стране

циркулировали также монеты разных стран, некоторая часть которых являлась законным платежным средством вплоть до 1857 года¹.

В этот период монетарная система² была биметальной и монеты являлись полноценными. Полноценность монет и фиксированная пропорция, установленная между денежными стоимостями благородных металлов (в данном случае между золотом и серебром) порождали определенные трудности, что сопровождалось периодическим исчезновением из обращения то одного, то другого металла [9, с.34].

Эта тенденция исчезновения из обращения денег, рыночная стоимость которых превышает их официально установленную стоимость, известна под названием закона Грешама² [9, с.35].

В начале XIX-го века в экономической теории господствовало мнение, согласно которому эмиссия монет с реальным металлическим содержанием, меньшим, чем номинальная стоимость, - это обман населения. По идее, если номинальная стоимость монет равнялась стоимости ее реального металлического содержания, то казначейство не должно было бы получать никакой прибыли от эмиссии денег [9, с.36].

Несмотря на это, в средние века иногда чеканили монеты с меньшим содержанием металла и получали прибыль, для которой был введен специальный термин - сеньораж [9, с.34].

Несмотря на то, что со временем многие государства отказались от чеканки полноценных монет и начали выпускать разменные монеты³, неразрешенные проблемы все-таки остались. Периодическое увеличение рыночной стоимости металлов превращало их в полноценные монеты, и они начинали исчезать из обращения, согласно закону Грешама-Орзема-Коперника.

Естественно, стоит вопрос о том, могут ли происходить аналогичные, или подобные процессы с бумажными деньгами? Имеет ли место сеньораж при бумажных банкнотах?

По нашему мнению, теоретически, при определенных допущениях, относительно первого вопроса можно ответить утвердительно, если затраты на изготовление бумажных банкнот, включая защитную систему предотвращающую возможность печатания фальшивых денег, станут равными номинальной стоимости этих банкнот. Следует отметить, что как раз противоположное имело место в Грузии, когда так называемая галопирующая инфляция привела национальную денежную единицу -

1 В связи с этим хочется заметить, что ничего необычного в пост-коммунистических странах не происходит, когда помимо национальных валют средством платежа является доллар, немецкая марка и т.д. Другое дело, что нам этого не хочется.

2 По нашему мнению, историческая справедливость требует назвать этот закон, по крайней мере законом Грешама-Орзема-Коперника.

3 Т.е. монета, номинальная стоимость которой превышает стоимость содержащегося в ней металла.

купон - в такое состояние, когда печатание банкнота достоинством, скажем в 500 тысяч купонов, стоило куда больше, чем его номинальная стоимость.

Что касается сеньоража, несмотря на то, что на сегодняшний день бумажные деньги являются неразменными (в том смысле, что их невозможно обменять на драгоценные металлы по фиксированной цене), явление сеньоража имеет место, хотя и оно отличается от его первоначального понимания, поскольку проблема касается уже бумажных денег, а не чеканки монет.

На современном этапе под сеньоражем следует понимать доход, полученный государством от эмиссии бумажных денег. Такое явление имеет место как в развивающихся странах, так и в развитых, но форма проявления сеньоража в них отличается друг от друга.

Рассмотрим сначала явление сеньоража на примере пост-социалистических стран.

Как известно, одной из основных функций государства является производство общественных благ и, при этом, в таком количестве, чтобы оно удовлетворяло бы потребности общества. Как было отмечено выше, налоги и государственные ценные бумаги являются основными статьями доходной части государства, преобладающая часть которой расходуется на производство общественных благ.

По данным федерального бюджета Соединенных Штатов, более 80 процентов налогов приходится на личный подоходный налог и налоги с фонда заработной платы, около 10 процентов - от прибыли корпорации и остальные 10 процентов - на таможенные пошлины, акцизы, налоги на имущество и т.д. [3, т.1, с.120]. Для Англии имеем: около 7 процентов от прибыли корпорации и 8 процентов от налогов на имущество [10, с.340].

В пост-коммунистических странах в условиях экономических реформ произошли радикальные изменения в структуре налогов. При всеобщей стагфляции и глобальном спаде производства, при постоянном возрастании дефицита бюджета, государство не в состоянии осуществить социальные программы в той же мере. Вследствие стагфляционных процессов налоги с фонда заработной платы и личные подоходные налоги уменьшаются. В такой ситуации государство вынуждено увеличить налоги от доходов корпорации, на добавленную стоимость, таможенные и лицензионные пошлины и т.д. Т.е. в налоговой структуре для пост-социалистических стран происходит увеличение удельного веса последних (при неизменных ценах) при общем уменьшении объема налоговых поступлений.

Почти все пост-социалистические страны для восполнения или уменьшения бюджетного дефицита прибегали, так сказать, к "легкому пути" - эмиссии денег. Суть этой "легкости" решения проблемы бюджетного дефицита заключается в том, что она фактически происходила без формирования соответствующего внутреннего долга. Симптоматично при этом, что эмиссия денег фактически происходила без какой-либо процентной ставки, а в лучшем случае она носила чисто символический характер. Например, в начале 90-х годов для Центрального Банка России она не превышала 5 процентов дохода, хотя с 1993 года на-

метились определенные позитивные сдвиги в этом направлении [11, с.3]. Аналогичная ситуация имела место и для Грузии.

Следовательно, бюджетный дефицит покрывался чисто административными методами, а не правилами, присущими рыночной системе. В Грузии эмиссия денег приняла неконтролируемый характер, что сопровождалось включением ее в черный рынок к "операциям" купли-продажи доллара, а это подхлестнуло скачкообразную инфляцию. Последнее, к концу 1993 года привело фактически к гиперинфляции.

Следовательно, эмиссия денег, которая происходит по вышерассмотренному методу, всегда вызывает рост инфляционных процессов и, как правило, она происходит скачкообразно на фоне резкого ухудшения уровня жизни населения.

В этом случае, при помощи эмиссии денег происходит как бы молниеносное изымание налогов. Этот процесс является одной из форм, так называемого "инфляционного налога". Поскольку источником дохода, полученного при этом государством, является эмиссия денег, то можно допустить, что имеет место другая, или новая форма сеньоража, которую можно назвать неосеньоражем.

Если допустить что изымание налогов не является рэккетом со стороны государства при признании экономической способности государства пятым фактором производства и возможности построения модели экономики без налогов, то неосеньораж во всех случаях иначе, как государственный рэккет, не назовешь.

Таким образом, эмиссии денег, которая происходит в постсоциалистических странах, следует рассматривать как неосеньораж или современное проявление "государственного рэккета". Следует подчеркнуть, что неосеньораж или "государственный рэккет" имеет место относительно населения данной страны.

Теперь рассмотрим явление неосеньоража для развитых стран, в частности на примере Соединенных Штатов.

Как известно, Государственный долг Соединенных Штатов в 1988 году достиг астрономической цифры, 2,6 триллионов долларов, хотя дефицит бюджета не внушает больших опасений, поскольку к этому периоду он составил лишь 142 млрд. долларов [6, с.365]. Около 87 процентов Государственного долга формируется за счет внутреннего долга⁴ и только 13 процентов приходится на иностранцев [3, с.368]. Выплата процентов по долгу составила 14 процентов от общей доли расходов

4 Вспомним, что Бюджетный дефицит - эта та сумма, на которую за данный год расходы правительства превосходят ее доходы. Национальный, или Государственный долг - это общая накопленная сумма всех положительных сальдо бюджетов федерального правительства, за вычетом всех дефицитов, которые имели место в стране [6, с.365]. Без потери общности для нашего случая все, что относится к Бюджетному дефициту, можно отнести к Государственному долгу и наоборот.

федерального бюджета. Последнее обстоятельство не значит, что в Соединенных Штатах эмиссия денег (кредитная эмиссия, замена изношенных бумажных банкнот и т.д.) не имеет места. Кредитная эмиссия в Соединенных Штатах периодически происходит, обслуживание которой ведется по рыночной процентной ставке. Но помимо этого, эмиссия денег происходит и по другим причинам. По рекомендациям монетаристов постоянный рост денежной массы, находящейся в обращении, приблизительно равной трехпроцентному уровню роста реального объема производства, характерного для долгосрочных интервалов, представляет собой наилучшую денежную политику [9, с.247]. Ясно, что такая мера является вынужденной денежной для смягчения негативных моментов в течение делового цикла.

Объем доходов, получаемых за счет печатания денег, существенно различается по странам. В США этот объем был весьма незначительным: сеньораж составлял менее 3% общего объема доходов государства [12]. В Италии и Греции на сеньораж приходилось более 10% доходов государства [8, с.253]. По некоторым данным за последние годы из каждой пяти купюр, выпущенных Казначейством, только одна остается в Штатах, а остальные четыре покидают страну. Т.е. только 20-тью процентами эмиссионных денег удовлетворяется местный спрос, а на остальные 80 процентов стимулирование происходит извне. Следовательно, и в этом случае имеет место неосеньораж, только он имеет более скрытую форму. Хотя он и имеет добровольную основу со стороны других стран, но мы имеем "государственный рэкет", который направлен не в отношении местного населения, а в отношении населения других стран.

Таким образом, в отличие от общепризнанного положения, мы постарались доказать, что при четырехфакторной экономической модели источником финансирования государственных расходов и, соответственно, приносящим доход, являются все три вышеперечисленные источника. И, следовательно, все три источника являются проявлением рэкета со стороны государства.

При пятифакторной экономической модели, которая дает возможность построить модель экономики без налогов, новым экономическим содержанием наполняются налоги и государственные ценные бумаги, как источники финансирования государственных расходов. В этом смысле они уже не являются проявлением "государственного рэкета".

Что касается эмиссии денег, она в обоих случаях является додоприносящей и проявляется как неосеньораж, т.е. имеет место "государственный рэкет".

Литература

1. Papava V., *A New View of the Economic Ability of the Government, Egalitarian Goods and GNP*, "International Journal of Social Economics", 1993, Vol 20, No 8.
2. Самуэльсон П., *Экономика*, Т.1,2. Москва, НПО "АЛГОН", ВНИИСИ, 1992

3. Макконнелл К.П., Брю С.Л.. *Экономикс: Принципы, проблемы и политика*, Т. 1,2. Москва, Республика, 1992.
4. Папава В., *Модель экономики без налогов*, Тбилиси, Мецნიერება, 1994.
5. Милль Дж.С., *Основы политической экономики*, т.3, Москва: Прогресс, 1991.
6. Фридман М. *Капитализм и свобода*, Нью-Йорк: Chalidze Publications, 1982.
7. Griffiths A., Wall S. (Ed.), *Applied Economics*, London: Longman, 1995.
8. Мэнкью, М., Грегори, *Макროეкономика*, МГУ, 1994.
9. Долан Э.Дж., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р.Дж., *Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика*, Москва-Ленинград: ЛО СП. "Автқкомп", ПФК "Профико", 1991.
10. Begg D.; Fisher S., Dornbusch R., *Economics*, McGraw-Hill Book Company, 1987.
11. Шмелев Н.П., *Экономическая политика правительства*, ЭКО, 1993, N 10.
12. Fischer S., *Seigniorage and Case for National Money*, Journal of Political Economy, April, 1982.

ნეოსენიორაჟი, ანუ ქალაქის ფულის ემისიით მიღებული სახელმწიფო შემოსავალი

თამაზ აქუბარდია

საქართველოს მუცნიერებათა აკადემიის

პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი

რეზიუმე. სტატიაში ნაჩვენებია ის თავისებრივი განსხვავება, რომელიც არსებობს მონეტების გამოშვების შედეგად მიღებულ სახელმწიფოს შემოსავლების სპეციფიურ სახეს - სენიორაჟსა და ქალაქის ფულის ემისიის შედეგად მიღებულ სახელმწიფო შემოსავლებს შორის. ამ უკანასკნელის აღსანიშნავად შემოღებულია ტერმინი ნეოსენიორაჟი.

გამოვლენილია ის თავისებურებანი, რომელიც გააჩნია ნეოსენიორაჟის მოვლენას, როგორც პოსტკომუნისტური ქვეყნებისათვის გარდამავალ პერიოდში, ასევე განვითარებულ საბაზრო სისტემის მქონე ქვეყნებისათვის.

Neoseigniorage or National Income Received by Money Emission

T.Akubardia

The Georgian Academy of Sciences

P.Gugushvili Institute of Economics

Summary. The paper shows the qualitative differences which exists between a specific kind of national income, received by coining money i.e. seigniorage and national income - by paper money emission.

The later is called by a newly introduced term - neoseigniorage.

The peculiarities of neoseigniorage phenomenon are expanded in transition period for post-communist countries and for the countries with developed market system as well.

დეკლარაციების სისტემა - საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის დამკვიდრების აუცილებელი ეტაპი

პ. ლაძაძე

380007, თბილისი, ქიქოძის ქ. 14

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის

პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი

შემოვიდა 1994 წლის 25 აპრილს

რეზიუმე. ეკონომიკური რეფორმების ერთიან სისტემაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქვეყანაში მიმოქცევაში არსებული ფულის მასის და მოსახლეობისა და კერძო ეკონომიკური სუბიექტების ხელთ არსებული ლეგალიზებული ფინანსური რესურსების მოცულობის შესაბამისობას. ეს იმდენად აუცილებელია, რამდენადაც სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლების წყარო გაფართოებას საჭიროებს რეალური, დაბეგვრის ზონის საფუძველზე. ნაშრომში წარმოდგენილია ერთ-ერთი კონკრეტული ეკონომიკური მექანიზმი არალეგალიზებული ფინანსური რესურსების ოფიციალურ არხში მოქცევის შესახებ.

აღნიშნული მექანიზმი გულისხმობს ყველა არსებული რესურსებისათვის პრივატიზების პროცესში თავისუფლად მონაწილეობის საშუალების მიცემას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ამ რესურსების პატრონი არსებული წესებისამებრ განაცხადებს, დეკლარირებას გაუკეთებს საკუთარ წყაროებს და მიიღებს უფლებას სახელმწიფო ქონების შექენაზე. ეს იქნება საწყისი სტიმული იმისა, რომ დეკლარირებულმა რესურსებმა უფრო მეტი წონა და ფასი შეიძინოს სხვა რესურსებთან შედარებით. ამ პროცესს გარდაუვალად უნდა მოჰყვეს ფინანსების გამოყენების სხვა არსებულ სფეროებშიც სწორედ დეკლარირებული სახსრების უპირატესი გამოყენების ჯაჭვური რეაქცია.

წარმოდგენილი მექანიზმის ამუშავება არ გულისხმობს ეკონომიკაში მკაცრ დირექტულ ზომებს იმ პირობაში, ვინც არ განაცხადებს საკუთარი სახსრების არსებობის (და არა წარმოშობის) შესახებ. დაბეგვრის მოქნილი სკალა თვითონ დაიწყებს ფუნქციონირებას ლეგალიზების პროცესის გაფართოების ხელშეწყობით.

დეკლარაციების სისტემის აღნიშნული მექანიზმის დანერგვა ყველაზე ეფექტური იქნებოდა სწორედ პრივატიზების საწყისი პერიოდიდანვე, თუმცა ანალოგიური სისტემა შეიძლება შემუშავდეს საქონლისა და მომსახურების ყიდვა-გაყიდვის საყოველთაო წრედისათვის. ეს გახდება თანხების დეკლარირების ერთ-ერთი სტიმულატორი.

ასეთი სახით დეკლარაციების სისტემის ამუშავება გააფართოებს დასაბეგრი ზონის მასშტაბებს, ბიუჯეტის შემოსავლების აბსოლუტურ მოცულობას, მეწარმეებში გამოიმუშავებს გადასახადის გადახდის კულტურას, რაც საერთო ჯამში ხელს შეუწყობს ეკონომიკის გაჯანსაღებას.

1. დეკლარაციების სისტემის დანიშნულება

1.1. რას ისახავს მიზნად დეკლარაციების სისტემის შემოღება?

სისტემის შემოღების მიზანია ბეგარის მძიმე მექანიზმის გამაწონასწორებლად ამოქმედდეს კანონიერი შემოსავლების ლეგალიზაციის მასტიმულატორი (და არა მაიძულებელი) მექანიზმი და იყო: მიღწეული მაქსიმალური შესაბამისობა კანონ-

ნიერი შემოსავლების ზომასა და ქვეყანაში არსებულ სიკეთეთა (პრესტიჟული ნაწილის მაინც) მოხმარების ზომას შორის, ანუ მოხერხდეს შეუსაბამო გადაწოდების შეზღუდვა

1.2. რომელი და როგორი პრობლემების გადაჭრის პრეტენზია აქვს დეკლარაციების სისტემის შემოღებას?

საერთოდ პოსტსოციალისტური ქვეყნების ეკონომიკაში, და არა მარტო ჩვენს რესპუბლიკაში, განსაკუთრებული პრობლემაა წარმოებისა და მოგებათა მოცულობების, ბრუნვაში ფაქტობრივად მოქცეული ყველა სახსრების ლეგალიზაცია, რომლის მოუწესრიგებლად ვერც ერთი საგადასახადო სისტემა ვერ მუშაობს და წრე არ იკვრება, ანუ სახელმწიფო ვერ ახერხებს უღმობელ საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში აუცილებელი სოციალური პროგრამების სათანადოდ დაფინანსებას.

1.3. რამდენად აუცილებელია ამ სისტემის ამოქმედება?

თავისუფალი ეკონომიკა ითხოვს ფასების ლიბერალიზაციას, პრივატიზაციას და სხვა, პოსტსოციალისტური საზოგადოებისათვის ძნელად შესათვისებელი პროცესების გაბედულად განხორციელებას. ესაა ერთადერთი გზა პოლიტიკური სტაბილიზაციისაკენ, მაგრამ ამჟვე დროს იგივე გზა შეიცავს პოლიტიკური დესტაბილიზაციის სერიოზულ საშიშროებას თუ სახელმწიფომ დროზე ვერ უზრუნველყო მძლავრი ბიუჯეტის ფორმირება, აუცილებელი სოციალური პროგრამების დაფინანსება.

თითქოს არსებული ჩიხიდან გამოსავალი არ სჩანს, რაღაც საგანგებო და არაჩვეულებრივი ღონისძიებებია საჭირო.

ასეთ საგანგებო და არცთუ ჩვეულებრივ ღონისძიებად ჩვენ მივიჩნევთ "დეკლარაციების სისტემის" სახელით ცნობილი მექანიზმის გამოყენებას.

ეკონომიკური რეფორმების ნაწილობრივ უკვე შეუქცევადი პროცესების გაბედულად და სრული სპექტრით ფორსირებას უნდა დროულად მივადევნოთ დეკლარაციების სისტემის დანერგვა და ამოქმედება.

მხოლოდ დეკლარირებული სახსრებით უნდა შეიძლებოდეს ფულზე გასაყიდი პრივატიზებადი ქონების შესყიდვა ანუ პრივატიზაციის შესახებ კანონით მყიდველად ცნობილი ყოველი ფიზიკური თუ იურიდიული პირი დინტერესებული უნდა იყოს თავის განკარგულებაში არსებული სახსრების, შემოსავლებისა და მოგების ლეგალიზაციით, თუნდაც ბიუჯეტში შესატანი, ამჯერად მართლაც მაღალი გადასახადის გადახდის საფასურად.

წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ გავითვალისწინებთ წლების მანძილზე ჩამოყალიბებული ჩვენი მწარმოებლის ფსიქოლოგიას, ყოველთვის არაადეკვატური იქნება ფინანსების ფაქტობრივი ბრუნვა და მათი ოფიციალური ანასახი. წარმოების, დასაბეგრი მოცულობების ლეგალიზაციის რაიმე სხვა ალტერნატიულ თვითრეგულირებად მექანიზმს პრაქტიკაში ვერ ვხედავთ.

დასაბეგრი მოცულობების ლეგალიზაციის, სტიმულირებისა და თვითგამოვლენის გარეშე საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრება პრაქტიკულად განუხორციელებელი სურვილია.

1.4. ამოცანა

ექსპერიმენტების დრო არაა. უმოკლეს ვადაში უნდა შევქმნათ რამდენადმე ორიგინალური წინაპირობა, რათა ბრუნვაში არსებული სახსრების ლეგალიზებით დასაბეგრი ობიექტების მეტი სისრულით გამოკვეთის, საერთო ფინანსური სტაბილიზებისა და ლეგალური სამეწარმეო აქტივობის ამაღლების გზით უმტკივნეულოდ

გადავიყვანოთ ქვეყნის ეკონომიკური მექანიზმი ცივილიზებულ სამყაროში აპრობირებულ და წარმატებით მოქმედ საბაზრო ეკონომიკის საფუძველზე ანუ ანალოგიურ, საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პროცესში მყოფ სხვა ქვეყნებთან შედარებით უფრო საიმედო, გარკვეულწილად თვითფორმირებადი და მძლავრი წყარო შევუქმნათ არსებულ ურთულეს გარემოში აუცილებელი სოციალური პროგრამების დაფინანსებას.

1.5. აუცილებლობა

საქართველოს ინტერესებისათვის აუცილებელია თავისუფალ, საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებზე დროულად გადასვლა. სხვა რესპუბლიკებში მათთვის ეკონომიური, მაგრამ ამავე დროს მკაცრი საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრების მიმდინარე პროცესებმა ჩვენი ეკონომიკა ჩიხში მოაქცია. რესპუბლიკიდან მატერიალურ ფასეულობათა უყაირათო გადინების პირობები შექმნა.

ფასების, უფარი ლიბერალიზაციის, ე. წ. "შოკური თერაპიის" მომხრე არასოდეს ყოფილვართ, მაგრამ ისიც უნდა გავიზიაროთ, რომ ცხოვრებამ სხვა გამოსავალი პრაქტიკულად აღარ დაგვიტოვა. მოსამზადებელი დროც აღარაა. ისლა დაგვრჩენია ეს გადასვლა სხვებზე გონივრულად მაინც მოვახერხოთ.

ყველა სხვა გზა არანაკლები "შოკური" სისწრაფით მიგვიყვანს (მიგვიყვანა კიდევ) სრულ ეკონომიკურ გაპარტახებამდე. ან უნდა დაეუბრუნდეთ სრულ გეგმიანობას, ლიმიტირებას ყველაგან და ყველაფერში (რაც დღეს უკვე ყოვლად შეუძლებელია), ან სასწრაფოდ უნდა გადავეშვათ ფასების სრული განთავისუფლების მორევეში.

ზემოთ აღნიშნულ პოზიციებს, რა თქმა უნდა, გარდა ხსენებული მძლავრი ბიუჯეტის ფორმირებისა, დასჭირდება განსხვავებული ფულის ნიშნის სამოქმედო ზონიდან არასასურველი ზემოქმედების ნეიტრალიზება, შიდა ბაზარზე გარეშე წარმოშობის ჭარბი გადახდისუნარიანობის კვლავწარმოების რეგულირება ანუ სხვა თანაბარ არასასურველ პირობებში მიმოქცევაში არსებული საკუთარი ფულის ნიშნის შეძლებისდაგვარად დაცვა და გამაგრება. ამ უნიკალურ შესაძლებლობას გვაძლევს საბაზრო ურთიერთობათა დამკვიდრების პროცესში დეკლარაციების სისტემის გამოყენება.

II. დეკლარაციების სისტემის არსი

2.1. რას გულისხმობს დეკლარაციების სისტემა

დეკლარაციების სისტემის სახელით ცნობილი მარტივი ეკონომიკური მექანიზმი მდგომარეობს შემდეგში:

- დაკანონდეს წინასწარ განსაზღვრულზე ძვირად ღირებული საქონლის ან მომსახურების (მაგალითად, გასაყიდი საპროვატიზებო ობიექტების) საფასურის გადახდისას დადგენილი ფორმის საბუთის აუცილებელი წარდგენა (ჩვენება), რომლიდანაც ამოიწერება მხოლოდ სერია და ნომერი;

- ამ საბუთს ერთი წლის ვადით მისამართის მიხედვით გასცემს შექმნილი სამსახურის ადგილობრივი (რაიონული) განყოფილება მხოლოდ მას შემდეგ, რაც პირი (ფიზიკური ან იურიდიული) შეავსებს დეკლარაციას ანუ დააფიქსირებს საწყის მონაცემებს მის პირად განკარგულებაში არსებული ფულადი სახსრების (მათ შორის ფასიანი ქაღალდების) რაოდენობის შესახებ;

- საბუთის ყოველწლიური განახლებისას იცვლება დეკლარაცია, მაგრამ უკვე საჭიროების შემთხვევაში დოკუმენტალური განმარტებით და დასაბუთებით.

მთელ სამოქმედო წრედში ინფორმაცია (თვით ხსენებული საბუთიც კი) ანონიმურია და აუცილებლობის წარმოშობისას გაიშიფრება მხოლოდ წლის ბოლოს.

- რესპუბლიკაში ფულის ერთეულის (ლარის) შემოდების დროს თითოეულ პიროვნებაზე გამოცვლას დაქვემდებარებული თანხის მაქსიმალური ოდენობა განისაზღვრება მისივე დეკლარაციით. ეს ფაქტორი გარკვეულწილად გააუფასურებს ამ სისტემისაგან დამალულ ფულად სახსრებს.

- საწყისი ინფორმაცია პირად განკარგულებაში არსებული ფულადი სახსრების (მათ შორის ფასიანი ქაღალდების) რაოდენობის შესახებ არ საჭიროებს ამ სახსრების კანონიერების რაიმე დასაბუთებას, მაგრამ გულისხმობს დეკლარირებული თანხის შესაბამისი ერთჯერადი (ალბათ სასურველია გარკვეული მოცულობის ზემოთ - პროგრესული) გადასახადის გადახდას ბიუჯეტში.

- შემდგომ ეტაპზე თუ გამოვლინდება კანონიერ შემოსავალთან "შესაბამო" ხარჯვის ფაქტი, მას მოყვება შესაბამისი ფასეულობის კონფისკაცია, ჯარიმა და შესაძლოა ამ ფაქტის გამოქვეყნებაც.

კანონიერ შემოსავლად ჩათვლება ლეგალური საქმიანობით (მოქმედი საგადასახადო კანონმდებლობის შესაბამისად დაბეგრილი), ლატარიაში მოგების ან დივიდენდების სახით, ანდა სხვა კანონიერი გზით, მათ შორის მემკვიდრეობით მიღებული შემოსავალი ან ნაჩუქარი სახსრები იმ პირობით, თუ ის აისახა გამჩუქებლის დეკლარაციაში და დეკლარაციის განახლებისას საჭიროების შემთხვევაში შემოსავალი დოკუმენტურად დასტურდება.

2.2. სისტემის მუშაობის არეალი და მასშტაბი

სისტემამ შეიძლება მოიცვას პრივატიზების პროცესში მყიდველად ცნობილი ყველა ფიზიკური და იურიდიული პირი, რაც თეორიულად მაქსიმუმ 6 მილიონ სუბიექტს შეადგენს, პრაქტიკულად კი მოსალოდნელია, რომ საწყის ეტაპზე სისტემაში ჩაერთვება რამოდენიმე ასეული სუბიექტი.

სისტემის დამახასიათებელი ერთ-ერთი საინტერესო თვისება ისაა, რომ რაც უფრო ნაკლები სუბიექტი და შესაბამისად ნაკლები სახსრებია ჩართული სისტემაში, მით უფრო მეტად არის დასაქონლებული სისტემაში მოქცეული თითოეული კუპონი.

ეს თვისება მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც სისტემა ზემოდან რაიმე ძალისმიერი ჩარევის გარეშე თვითონ ახდენს თავის სამოქმედო არეალში სულ უფრო მეტი სუბიექტებისა და სახსრების მოზიდვა-ჩართვას.

ფაქტობრივად ყოველი სუბიექტისათვის სასურველია დეკლარირებული სახსრების ქონა, რამეთუ ასეთი სახსრებით შეიძლება ძვირადღირებული საპრივატიზებო ქონების ნაკლები კონკურენციით ანუ მნიშვნელოვნად იაფად შეძენა. შესაბამისად თითოეული დეკლარირებული (ლეგალიზებული) კუპონი ძვირი ეღირება არადეკლარირებულთან შედარებით სწორედ იმდენად, რამდენადაც არასრულად იქნება ბრუნვაში არსებული დეკლარირებული სახსრები.

რაც შეეხება სისტემის სამოქმედო არეალში მოქცეულ ობიექტებს, აქაც საკმაოდ საინტერესო თვისება იჩენს თავს. მიუხედავად იმისა, რომ სისტემა მხოლოდ საპრივატიზებო ობიექტების შექენისას ითვლისწინებს აუცილებელ დეკლარირებას, სხვა სახის ფასეულობათა შექენისას მომხმარებლისათვის შესაძლებელია აუცილებელი გახდეს დეკლარირებული სახსრებით გადახდა თვით ამ ფასეულობების მესაკუთრეთა მოთხოვნის გამო. კერძოდ, სრულიად მოსალოდნელი და ლოგიკურია საკუთარი ბინის, ავტომანქანის თუ ძვირადღირებული სხვა ფასეულობის გაყიდვისას მესაკუთრემ ისურვოს სწორედ დეკლარირებული თანხის მიღება, რამეთუ მხოლოდ ასეთი თანხა გამოიყენება საპრივატიზებო ობიექტის შესაძენად. შესაძლოა გამყიდველი საერთოდ არ აპირებდეს პრივატიზების პროცესებში მონაწილეებას, მაგრამ იცის რომ ასეთი სახსრების მიღება უფრო სასურველია.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა: დეკლარაციების სისტემა ნაკლებად ითხოვს ზემოდან რაიმე მეურვეობას და დახმარებას,

შეიცავს მექანიზმს, რომლითაც ხდება როგორც სისტემაში მონაწილე სუბიექტებისა და სახსრების თვითმიზიდვა, ასევე დეკლარირებული თანხებით ასანაზღაურებელ ფასეულობათა არეალის თვითგაფართოება.

2.3. სისტემის ფუნქციონირებაში დაინტერესებული მხარეები და მათი მონაწილეობის აქტიურობა

დღეს, ჩვენი აზრით, არსებობს ძირითადად ორგვარი პოპულისტური ლოზუნგი:

პირველი: "ნუ გავზრდით ფასებს - ცოდვია ხალხი!"

ამ ლოზუნგს მხარს უჭერს საზოგადოების უდიდესი ნაწილი, უპირატესად მომხმარებელი, განსაკუთრებით კომუნისტური ორიენტაციის, უმეტესად კორუმპირებული და მათთან ერთად არცთუ იშვიათად კეთილსინდისიერად შემცდარი პოლიტიკური ძალები და ნაკლებად - სახელმწიფო სექტორში დასაქმებული მწარმოებელი.

ამ ლოზუნგის წინააღმდეგია მხოლოდ რეფორმატორული, ჯანსაღი პოლიტიკური ძალები, თავისუფალი ეკონომიკის სიკეთეთა გააზრებულად მცოდნე ეკონომიკური წრეები და კერძო მეწარმეთა ნაწილი.

ფიქსირებული, ხელოვნურად დაბალი ფასების შენარჩუნებას "აფინანსებს" ფიქსირებულ და საბაზრო (ანუ რეალურ) ფასთა სხვაობის ხარჯზე უზარმაზარი პირადი შემოსავლების მქონე სახელმწიფო მაფიოზური ძალები.

მეორე: "შევუმციროთ მწარმოებელს გადასახადი, რამეთუ ზარალდება ისევ სახელმწიფო - ცოდვია მწარმოებელი!"

ამ ლოზუნგს ხშირად მწარმოებელი უჭერს მხარს და ნაკლებად სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირებაზე პრაქტიკულად პასუხისმგებელი წრეები.

ვფიქრობთ ორივე ლოზუნგი მცდარია და მავნებელი როგორც სახელმწიფოს, ისე საზოგადოების ინტერესებისათვის, შთანთქავს უზარმაზარ რესურსებს, ეფექტს არ მოგვცემს და რაც მთავარია ჩაკლავს წარმოებას. მაგრამ აქვე აუცილებლად გასათვალისწინებელია ორივე ლოზუნგის ჯანსაღი საწყისები. მომხმარებელს უთუოდ უნდა შეეძლოს სასიცოცხლოდ აუცილებელი პროდუქციის მიღება, ხოლო მწარმოებლისთვის გადასახადის გადახდა სასურველი უნდა იყოს და მისი პროცენტული განაკვეთი უნდა შემცირდეს მას შემდეგ, როცა დასაბეგრი მოცულობები უფრო სრულად გამოვლინდება და გაიზრდება.

ეს მით უფრო შესაძლებელი იქნება, რაც უფრო სრულად გავათავისუფლებთ ფასებს, რაც უფრო ზუსტი იქნება ფინანსების ფაქტიური ბრუნვის ოფიციალური ანასახი, ანუ რაც უფრო სასურველი იქნება დასაბეგრი მოცულობების ლეგალიზაცია წარმოებისა და კომერციის სფეროში.

პრობლემის გადაწყვეტის საშუალებად მივიჩნევთ საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებზე დეკლარაციების სისტემის გამოყენებით დროულად და გაბედულად გადასვლას.

ამასთან ძირითადად ვეძებთ რა გამოსავალს განაწილების, გაცვლასა და მოხმარების სფეროში, წინასწარ ვგრძნობთ ოპონენტების პროტესტს, რაც მოკლედ თუ ვიტყვით, გამოიხატება ჩვენი მხრივ წარმოების ე. წ. "პრიმატის" უგულვებელყოფაში. არ უარცყოფთ, ვეძებთ უსწრაფეს გამოსავალს, ყველაზე მანკიერ სფეროში. დროის ფაქტორი მიგვაჩნია უმნიშვნელოვანესად, ხოლო წარმოების ეფექტიანობის მნიშვნელოვანი ამაღლება წარმოების სფეროს გლობალური პრივატიზების გარეშე შეუძლებლად გვესახება. გლობალური პრივატიზება მნიშვნელოვან დროს მოითხოვს, იქიდან მიღებული ეფექტი კიდევ უფრო ხანგრძლივი დროის საქმეა, ამ პროცესების ხელოვნური დაჩქარება კი დაუშვებლად მიგვაჩნია. ამასთან, რა თქმა უნდა, წარმოების სფეროს დაბალეფექტიანობა ქმნის პროდუქციის ნაკლებობას, მაგრამ თვითრეგულირებადი ეკონომიკის პირობ-

ებში, ჩვენზე ბევრად დაბალეფექტიანი წარმოების მქონე ქვეყანაშიც კი ეს არ იწვევს დეფიციტს ჩვენული გაგებით, არ აისახება ცარიელ დასლებად და უზომო რიგებად. ეს ხერხდება ჩვეულებრივი, კომერციულად სწორი ფასებით. ხალხი არ ცდება. იცის, რომ რაც ცოტაა - ის ძვირია. არსებული სიკეთე მოიხმარება რაციონალურად. ე. წ. "საპეულაციური ფასი", ვფიქრობთ, სხვა არაფერია, თუ არა ამა თუ იმ საქონელსა და მომსახურებაზე "გაანგარიშებით" დადგენილ ფასზე უფრო სწორი ფასი. ფასდამახინჯების ჩვენთვის ჩვეული გაგება ლაკონურად ასახავს ფართო ფენებში დამკვიდრებული ეკონომიკური აზროვნების უკუღმართობას.

2.4. სახელმწიფო ორგანოების დირექტიულობის დონე სისტემის ამოქმედებისათვის

სისტემის ამოქმედება საჭიროებს დირექტიულობის ტექნიკურად მინიმალურ დონეს, მაგრამ უთუოდ უმაღლეს პოლიტიკურ და სახელმწიფოებრივ ნებას.

პრაქტიკულად საჭიროებს ძირითადად 2.1 პუნქტში ასახული შინაარსის დირექტიულ ნორმატიულ დოკუმენტს, სათანადო სამსახურის შექმნას, რომელიც უფლებამოსილი იქნება შექმნას სათანადო ინსტრუქციები და სხვა, პროცესის მარეგულირებელი დოკუმენტები.

სისტემის არსებულ რეალობაში ასამოქმედებლად საკმარისია 700 - 750 ადამიანი სულ 10 - 15 მილიარდი დღევანდელი კუპონი წლიური ხელფასით, პროცესის მომსახურე თითოეულ საბანკო დაწესებულებაში თითო და მმართველობის ყოველ ადგილობრივ (რაიონულ) ორგანოში ორ-ორი საიმედოდ დაცული ოთახი, აღჭურვილი საერთო ანგარიშით 450-მდე ერთეული კომუნიკაციის საშუალებით (ტელექსით ან თუნდაც ტელეგრაფით ან ტელეტაიპით).

ამ მიზნის მისაღწევად ცნობილია სხვა უნაღდო ანგარიშსწორებაზე ან ელექტრონულ ფირფიტებზე აგებული მექანიზმი, რომელიც იგივე შედეგს იძლევა და სრულიად რეალური და იოლად გასატარებელია.

მნიშვნელოვანია აგრეთვე 2.2 პუნქტში ასახული თვისებები. აქ, ვფიქრობთ, ნათლადაა გამოკვეთილი დეკლარაციების სისტემის ქმედითობის, თვითგაფართოებისა და ზემოდან რაიმე განსაკუთრებული მეურვეობის გარეშე სიცოცხლისუნარიანობის გარანტიები.

ამავე დროს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ სისტემა მოქმედებს დამოუკიდებლად და ყველა სხვა თანაბარ პირობებში (მიუხედავად იმისა თუ რამდენად ღრმა და ყოვლისმომცველია აუცილებელი სტრუქტურული გარდაქმნები და რეფორმები), ავტონომიურად წყვეტს მის წინაშე მდგარ ამოცანებს.

III. დეკლარაციების სისტემის მუშაობის გარანტიები

სრულიად იდეალურიც რომ იყოს შემოთავაზებული წინადადება, კაპიკია მისი ფასი თუ უმაღლეს სახელმწიფოებრივ და პოლიტიკურ დონეზე არ იქნა მიღებული მის განსახორციელებლად აუცილებელი სასტარტო გადაწყვეტილება და ამ სასტარტო გადაწყვეტილების შემდგომ ეტაპზე პრინციპული უცვლელობის გარანტია.

ამგვარი მასშტაბური ღონისძიების ცხოვრებაში გატარება, მით უმეტეს, რომ პირდაპირი ანალოგია (კომპლექსში) არ არსებობს, საჭიროებს მძლავრ პოლიტიკურ ნებას და შესაბამის პასუხისმგებლობას.

IV. სისტემის ეფექტიანობის პროგნოზირება და შეფასება

4.1. კრიტერიუმში, რითაც შეიძლება შეფასდეს ამ სისტემის ფუნქციონირება

სისტემის ეფექტიანობა შეიძლება შეფასდეს დასაბეგრი მოცულობების და ბიუჯეტში ანარიცხების ზრდით.

ამჟამად, ვფიქრობთ, წარმოების რეალური მოცულობისა და შემოსავლის დამალვის (მათ შორის პროდუქციაზე ხელოვნურად დაბალი ფასების დადგენით), ამავე დროს ხარჯების ამსახველი ოფიციალური მონაცემების ზრდით საერთო ჯამში სულ ცოტა 50-ჯერ მაინც არის შემცირებული დასაბეგრი მოცულობები.

რეზერვი დიდია და არა თუ სრულად, არა თუ 50-ჯერ, სულ მცირედი ეფექტი, დასაბეგრი მოცულობის 3-ჯერ ზრდაც რომ მოგვეცეს დეკლარაციების სისტემამ, ბიუჯეტის დეფიციტი დაძლეული იქნება. ყოველი შემდეგი ზრდა კი საშუალებას იძლევა შევამსუბუქოთ მოქმედი ბეგარის სიმძიმე და წავახალისოთ სამეწარმეო საქმიანობა.

შედგად ნათლად იკვეთება ფინანსური სტაბილიზაციისაკენ (დღეს საწინააღმდეგო მიმართულების მქონე) მიმავალი სპირალის კონტურები.

4.2. რა შედეგებს მოგვცემს ეს სისტემა?

- პოლიტიკური არსით. მომგებიანია. მრავალრიცხოვან წერილებში ხალხი მოითხოვს ისეთ ცვლილებებს ჩვენს პრაქტიკაში, რომლის საფუძველზეც ნათელი იქნება მატერიალური უზრუნველყოფა ეყრდნობა თუ არა კანონიერ და საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომით მიღებულ შემოსავალს.

- ეს აღარაა ნახევარზომა. იგი მეტწილად ზღუდავს მატერიალურ ფასეულობათა განაწილების მექანიზმში მოსალოდნელ გადახრებს;

- მკვეთრად გაზრდის კანონიერად მიღებული ფულის ფასს. მეტად სასურველს გახდის საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომით საქმიანობას;

- ანალოგიური ეფექტის მქონე უნაღდო ანგარიშსწორების სისტემისა და ელექტრონული ფირფიტების გამოყენებისაგან განსხვავებით პრაქტიკულად არ ცვლის ანგარიშსწორებაში პირადი ფულადი სახსრების გამოყენების ჩვეულ ფორმას;

- თანდათანობით, კონტროლის ზოგიერთი ფორმისაგან წარმოების განთავისუფლებასთან ერთად, გაამარტივებს აღრიცხვას, მართვას. სახელმწიფოსათვის ბევრად უმეტყვენულოს გახდის რიგი მაკონტროლებელი და მმართველობითი აპარატების შემცირებისა და გაუქმების პროცესს ანუ შეამცირებს ბიუჯეტის ხარჯების ნაწილს;

- როგორც ზემოთ აღინიშნა, თუ გამოვლინდება შემოსავალთან "შეუსაბამო" ხარჯვის ფაქტი, მას მოყვება შესაბამისი ფასეულობის კონფისკაცია, ჯარიმა და გამოვლენის გარდუვალობის ამალგებით შერბილდება სასჯელის ზომის სიმკაცრე;

- იურიდიული და ფიზიკური პირისთვის უფრო მომგებიანი იქნებოდა დადგენილი ბეგარის გადახდით, მეტი სისრულით მოახდინოს შემოსავლისა და მოგების ლეგალიზაცია. მით უმეტეს, რომ შემოსავლის ზომა რაიმე "ჭერით" აღარაა შემოსაზღვრული, ხოლო მოსალოდნელი პრივატიზების პროცესში მხოლოდ დეკლარაციაში ასახული ანუ კანონიერი თანხები მიიღებს მონაწილეობას;

- განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ვანიჭებთ იმ მომენტს, რომ აღრიცხვიდან დამალული ფულადი სახსრების მყიდველუნარიანობა მკვეთრად დაქვეითდება და ლარის შემოღებით შიდა ბაზარზე საერთოდ გაუქმდება, ვინაიდან თითოეული მიიღებს დეკლარირებული ოდენობით თანხის გამოცვლის უფლებას ფაქტიურად გამოცვლილი თანხის დაფიქსირებით;

- გააჯანსაღებს მორალურ-ფსიქოლოგიურ კლიმატს, ვინაიდან მოხსნის უსაფუძვლო ეჭვს და ამავე დროს შიდა ბაზარზე პოლიტიკურად შეზღუდავს იმ ძველ

თუ ახალ ფუნქციონერს, რომელიც ისურვებს უზომოდ დიდი და უდავოდ მითვისებული იმ თანხის დეკლარირებას, რომლის ფლობის კანონიერი საფუძველი მას არა აქვს. ამასთან, სიმდიდრე იქნება დიდი ნიჭიერებისა და პატიოსანი პროფესიონალიზმის ნიშანი.

4.3. სხვა მოსალოდნელი შედეგების პროგნოზი და მათი მნიშვნელობები

მოსალოდნელია, რომ არადეკლარირებული, ასე ვთქვათ, "მარცხენა ფული" სახელმწიფო სექტორში ფასის განთავისუფლებით დააწვება საკლამეურნეო ბაზარს, უზომოდ აიწვევა პროდუქტისა და საერთოდ იათადლირებული ანუ სისტემის გავლენის სფეროს გარეთ მოქცეული, უმეტეს წილად პირველადი მოხმარების საქონლისა და მომსახურების ფასი.

ამას სისტემის ნაკლად ვერ ჩავთვლით და შევეცდებით ავხსნათ რით არის ეს პროცესი ჩვენთვის სასურველი. როგორც აღინიშნა, ფასები გაიზრდება, მაგრამ გადახდისუნარიანი მოთხოვნილების ფარგლებში და თანაც იმდენად, რამდენადაც ეფექტურად იმუშავებს დეკლარაციების შემოთავაზებული სისტემა. კვების პროდუქტებზე ფასების ზრდა გამოიწვევს რესპუბლიკის ფარგლებს გარედან მათ შემოზიდვას (ვერავითარი საბაჟოები მათ ვერ დააკავებს), შიდა გლობური მეურნეობის მომქლაკრებას, მათი შემოსავლების ლეგალიზებას, პროდუქციის რეალიზაციას სახელმწიფო ვაჭრობის დღეისათვის მოცდენილ სექტორში. რიგები გაქრება. ამასთან ფასთა სხვაობის გამო შემოტანილი უხვი პროდუქტი შეამცირებს მათი ფასის ზედრით წილს საზოგადოების ლეგალიზებული ფულადი შემოსავლების პროპორციულად.

ამასთან, მიუხედავად უღობველი ბუნებისა, ფასების ლიბერალიზაცია (და არა ფიქსირებული ზრდა, რასაც რატომღაც ხშირად ფასის განთავისუფლებასთან ვაიგივებთ და რამაც ასტრონომიულ ციფრებთან მიგვიყვანა!) აუცილებლად გასათავისებელია ქვეყნისათვის და ძალიანაც რომ ვეცადოთ, წინ ვერ აღვუდგებით. ყოველი მხრიდან შეილახება ჩვენი ეკონომიკური ინტერესები და ვერავითარი საბაჟოები, აწყობილიც რომ გვექონდეს, დამანგრეველი პროცესებისგან ვერ დაგვიცავს. პირიქით, ბალტიისპირეთის ცოცხალი მაგალითი უკვე სახეზეა - ძირითადად სწორედ ფასების ლიბერალიზაციის გამო რუსეთი ყველაფერს აკეთებს მათთან საზღვრების ჩასაკეტად, მაგრამ დოვლათის გადინების შეწყვეტა უჭირს.

მოსალოდნელია, რომ ადვილი იქნება დეკლარირებული სახსრების არადეკლარირებულ სახსრებზე გაყიდვას.

მოსალოდნელია, მაგრამ ფიქრობთ აქ არაფერია გასაკვირი და მით უფრო უარყოფითი. ეს მიუთითებს, რომ დეკლარირებული ანუ წესიერი წარმოშობის ფული მით უფრო ძვირი ეღირება, რაც უფრო ეფექტიანი აღმოჩნდება სისტემა. იგი ვალუტად იქცევა არაკანონიერი წარმოშობის ფულთან შედარებით და მის მფლობელს გაუჩენს სოციალური დაცვის დამატებით წყაროს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თუ სახსრების მფლობელი თავს არიდებს დეკლარირებას, ანუ ბიუჯეტთან ურთიერთობას, მას მართალია ბიუჯეტის გვერდის ავლით, მაგრამ მაინც უწევს მოსახლეობის იმ ნაწილის სოციალური დაცვის ხარჯების გაწევა, რომლებიც ფლობენ დეკლარირებულ სახსრებს და რომლისგანაც შეიძენს მათ იმ პროპორციით, რა პროპორციასაც დაადგენს ამ სახსრების მესაკუთრე პირი და შესაბამისი ბაზარი.

ამასთან, თუ მწარმოებლების დიდი ნაწილი თავს შეიკავებს შემოსავლების ლეგალიზებაზე, ძვირფასი საწარმოო საშუალებები ბევრად იათად ჩაუვარდება ხელში მათ, ვინც მოახდენს შემოსავლების დეკლარირებას. თითოეული ასეთი პრეცედენტი მძლავრი სტიმული იქნება იმისა, რომ დაჩქარდეს დასაბეგრი მოცულობების ლეგალიზების პროცესი და შეიქმნას გარდამავალ პერიოდში სასურველი მძლავრი ბიუჯეტი.

- მოხალოდნელია, რომ ბინები, მანქანები, პრესტიჟული ნივთები გაყიდება არადეკლარირებულ ფულზე, ასე ვთქვათ ხელიდან ხელში.

მოხალოდნელია და დღესაც ასე ხდება. ბინა იყიდება მილიონად და გაყიდვა ფორმდება 100 ათასად. სისტემის ამოქმედების შემთხვევაში გამყიდველი შეეცდება კუთვნილი ფასეულობის გაყიდვით მიიღოს მაქსიმალურად მეტი ოფიციალურად გაფორმებული შემოსავალი, რომ ფულის ნიშნის შესაძლო გამოცვლის შემთხვევაში არ იზარალოს.

- მოხალოდნელია, რომ ზოგმა შეიძლება თავიდანვე განაცხადოს ბევრად მეტი თანხა, ვიდრე გააჩნია.

ვფიქრობთ ამის შეზღუდვა იოლად შეიძლება. ჩვენი აზრით, საკმარისად მაშინ თლიანი იქნება, თუ, ვთქვათ, დადგინდება ერთჯერადი გადასახადი, რომლის მიხედვითაც დეკლარირებულ 20 მილიონამდე თანხაზე გადაიხდება 0,5%, 20 მილიონიდან 50 მილიონამდე განმცხადებელი ბიუჯეტში გადაიხდის 2 პროცენტს, 50 მილიონიდან 100 მილიონამდე -5%-ს, 100-დან 500 მილიონამდე 10%-ს, 500 მილიონიდან 1 მილიარდამდე - 20%-ს და ერთ მილიარდს ზემოთ დეკლარირებულ თანხიდან - 25%-ს.

შესაბამისად დეკლარირებულ ვთქვათ 1800000000 კუპონზე განმცხადებელი ბიუჯეტში შეიტანს

$100000+600000+2500000+40000000+100000000+200000000=343200000$
 კუპონს, რაც ვფიქრობთ ძვირი სიყალბე იქნება, ხოლო დეკლარირებულ, პირობითად 1000000 კუპონზე 0,5%-ის ანუ 5000 კუპონის გადახდა ძნელი არ იქნება.

- დამაფიქრებელია, რომ ადრე, საკავშირო მთავრობის მიერ შემოთავაზებულმა დეკლარაციების სისტემამ არავითარი ეფექტი არ იქონია.

ვფიქრობთ ვერც იქონიებდა, ვინაიდან მისი საბოლოო მიზანი გაურკვეველი იყო, ეპიზოდურ ხასიათს ატარებდა და არ იყო სისტემური მეთოდოლოგიის ნაყოფი. სერიოზული საფუძველი გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ხსენებული ღონისძიება გატარდა უფრო ასეთი მიდგომის დისკრედიტაციის და არა მისი საზოგადოებისათვის სასიკეთოდ გამოყენების მიზნით.

სახელმწიფოს მხრიდან სათანადო მხარდაჭერის შემთხვევაში, შემოთავაზებული სახით დეკლარაციების სისტემის დანერგვა ეფექტს აუცილებლად იქონიებს, ცივილიზებულ საბაზრო ურთიერთობებზე დაჩქარებული და თანაც ჩვენი ეკონომიკისათვის და პოლიტიკისათვის სასარგებლო და ნაკლებად მტკივნეული გადასვლის სხვა გზები გამოკვეთილად არა სჩანს.

- დეკლარაციების სისტემის შემოღებით მოხალოდნელია სახსრების გადაზიდვა იმ რესპუბლიკებში, სადაც შეზღუდვები არ არის და ერთიანი ფულის ნიშნები მოქმედებს.

დიხს შესაძლებელია მოხდეს ფულის გადადინება, მაგრამ ისმის მეორე კითხვა, რომელი ფულის? თუ მივიღებთ, რომ ჩრდილოვან ეკონომიკაში მოძრავი ანუ არალეგალიზებული ფული დიდად აკნინებს სახელმწიფო საფინანსო სისტემას და თანდათან უფრო ჩქარი ტემპით მოქმედებს, მაშინ ეს პროცესი დადებითად უნდა შეფასდეს. ამასთან ერთად უნდა ვიფიქროთ, რომ სხვა რესპუბლიკებშიც, ისევე, როგორც ბალტიისპირეთში, უკრაინაში და სხვ. მივლენ იმ დასკვნამდე, რომ უნდა შემოიღონ რაღაც შეზღუდვები საკუთარი ბაზრის დასაცავად, მაგრამ საბოლოოდ გაიმარჯვებს ის ქვეყანა, რომელიც უფრო მომზადებული შეხვდება ამ გარდუვალ პროცესს.

V. დასკვნა

ჩვენი აზრით ეს არის არსებულ რეალობაში, ამ ეტაპზევე ქვეყნის ეკონომიკის შედარებით მოწესრიგების კონკრეტული, უმტკივნეულო და, რაც მთავარია, მეურ-

ნეობრიობის ცივილიზებულ ფორმებთან სრულიად თავსებადი მექანიზმი. იგი ხელს შეუწყობს ამ ეტაპზე საბაზრო ურთიერთობების დადებითი მომენტების გადაუდებლად განხორციელებას და რაც მთავარია, თანხლები ძირითადი პრობლემების დაძლევას.

არაპირდაპირი შედეგები გააზრებულია და იმედია, რომ განგვაწყობს ყველაფრის გათვლა ვფიქრობთ არც არის აუცილებელი. იმედი მექანიზმის თვითმართვად და თვითრეგულირებად ბუნებაშია.

System of Declarations as the Necessary State for Establishing Market Economics in Georgia

P.Gadzadze

P.Gugushvili Institute of Economics
 of Georgian Academy of Sciences

Summary. In the integral system of economic reforms co-ordination of monetary mass circulating in the country and the volume of the legalized financial resources possessed by the population and private economic subjects plays important role. This is of great importance to the extent that the sources of the state budgetary incomes need expansion at the expense of a real taxation area. The present work offers one of the concrete economic mechanisms for the direction of illegal financial resources towards the official channels.

The stated mechanism provides opportunity to all existing sources to participate freely in privatization process in case the owners of these resources declare about them in due manner, in case they make declarations of their sources and obtain permission on the purchase of property. It will become an initial stimulus for the declared resources to get more weight and value compared with other resources. The process shall inevitably be followed by a chain reaction of preferential application of namely the declared resources in other spheres of use of finances.

Starting of the presented mechanism does not imply using strict instructions in economics against those persons who will not declare about existence (and not of origin) of personal, private resources.

Flexible scale of taxation will start functioning itself as a result of favouring expansion of the legalization process.

Introduction of the afore presented mechanism of the system of declarations namely in the initial stage of privatization would have been most important. Though, analogous system may be elaborated for universal cycle of purchase and sale of goods and services. This will form one of the stimulus for declaring resources.

Starting of such form of the system of declarations will expend the scales of the areas to be taxed, absolute volume of budgetary income. It will favour elaboration of culture of paying taxes which in its turn will contribute to the process of sanitation of the economics.

Система деклараций - обязательный этап установления рыночной экономики в Грузии

П.Гадзадзе

Институт экономики им. П. Гугушвили
АН Грузии

Резюме. В единой системе экономических реформ особое место занимает соответствие объема легализованных финансовых ресурсов денежной массы, находящейся в обороте страны и имеющейся у населения и субъектов частной экономики. Это настолько обязательно, насколько требует расширения источник доходов государственного бюджета на основе реальной зоны налогообложения. В труде представлен один из конкретных экономических механизмов обращения нелегализованных финансовых ресурсов в официальные каналы.

Указанный механизм подразумевает возможность свободного участия в процессе приватизации всех существующих ресурсов только в том случае, если владелец этих ресурсов в установленном порядке сделает заявление, декларацию о собственных источниках и получит право на приобретение государственного имущества. Это станет исходным стимулом для того, чтобы декларируемые ресурсы приобрели большой вес и цену по сравнению с другими ресурсами. За этим процессом обязательно последует цепная реакция преимущественного использования финансов.

Приведение в действие представленного механизма вовсе не подразумевает применения строгих директивных мер в отношении тех лиц, кто не объявит о существовании (а не о происхождении) собственных средств. Гибкая шкала налогообложения начнет функционировать при содействии расширения процесса легализации.

Внедрение указанного механизма системы деклараций было бы наиболее эффективным именно с начального периода приватизации, хотя аналогичная система может быть разработана для всего цикла купли-продажи товара и услуг. Это станет одним из стимуляторов декларирования средств.

Введение в действие системы деклараций в таком виде расширит масштабы в зоне налогообложения, абсолютный объем доходов бюджета, выработает культуру уплаты налогов среди предпринимателей, что в итоге будет содействовать оздоровлению экономики.

წესები ავტორთათვის

1. ჟურნალში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე: ეკონომიკის სერია, ქვეყნდება ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე, სტატიები რომლებიც შეიცავენ ინფორმაციას თანამედროვე მოწინავე ეკონომიკური მიმართულებების თეორიული და პრაქტიკული კვლევების შედეგების შესახებ. პერიოდულად იბეჭდება რეცენზიები, აგრეთვე იმ კონფერენციების, სხდომებისა და სხვა სამეცნიერო-ორგანიზაციული ღონისძიებების ქრონიკები, რომლებიც რესპუბლიკაში ტარდება.

2. რედაქციაში გამოგზავნილი სტატიის ორიგინალი ხელმოწერილი უნდა იყოს ავტორის მიერ, თანავტორობის შემთხვევაში კი - ყველა თანავტორის მიერ, სახელის, გვარის, სამუშაო ადგილის, სამეცნიერო ხარისხის და წოდების, სრული საფოსტო მისამართის, ტელეფონის, ტელეფაქსის, ტელექსის მითითებით.

3. სტატიის მოცულობა, გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი, რეზუმე ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე არ უნდა აღემატებოდეს ნაბეჭდი ტექსტის 24 გვერდს, რომელიც დაბეჭდილია 2 ინტერვალთ. მარცხენა მხარეს დატოვებული უნდა იყოს 4 სმ სივანის მინდორი.

რეზუმე, გამოყენებული ლიტერატურის სია, ცხრილები და ნახატების მიწვევები სრულდება ცალკე ფურცელზე.

მოკლე მოხსენებების მოცულობა არ უნდა აღემატებოდეს 7 ნაბეჭდ გვერდს.

რედაქციაში სტატიების წარმოდგენა აუცილებელია ორ ეგზემპლარად. ხელნაწერის ყოველი გვერდი, ლიტერატურის სიის ჩათვლით, უნდა იყოს დანომრილი.

4. ილუსტრაციები (ორ ეგზემპლარად) ცალკე უნდა ახლდეს ნაშრომს. ნახაზები და გრაფიკები შესრულებული უნდა იყოს მკაფიოდ ტუშით, კალკაზე ან მილიმეტრიან ქაღალდზე. ფანქრით შესრულებული, ტექსტში ჩახაზული, ან ხელნაწერზე დაწებებული ნახაზები არ მიიღება. აუცილებლად უნდა მიეჭკეს ყურადღება აღნიშვნების იდენტურობას ტექსტში და ნახაზზე. ყველა მინაწერი, რომელიც ფრავს ნახაზს უნდა შეიცვალოს ციფრობრივი, ან ასოითი აღნიშვნით, განმარტებები კი ჩამოტანილ იქნეს ნახაზის მინაწერში.

5. ყოველი ილუსტრაციის მეორე მხარეს აღნიშნული უნდა იყოს მისი რიგობრივი ნომერი და ავტორების გვარები.

6. ფორმულები და განმარტებები თუ ჩაწერილია ხელით უნდა შესრულდეს გარკვევით. ინდექსის ჩაწერისას კარგად უნდა განვასხვავოთ ერთმანეთისგან შტრიხი, ერთიანი და მძიმე. ფორმულების ჩაწერისას კარგად უნდა ჩანდეს განსხვავება დიდ და პატარა ასოებს შორის: თუ მათ ერთნაირი მოხაზულობა აქვთ დიდ ასოს ფანქრით უნდა გავუსვათ ხაზი ქვემოდან (მაგ. X). განსაკუთრებით ზუსტად უნდა ჩაწეროს ერთმანეთის მსგავსი ასოები (d და q, l და i, u და n და სხვა).

7. ლიტერატურის დასახელება უნდა მოთავსდეს სტატიის ბოლოს ერთიანი სიის სახით (რეცენზიებში, რომლებიც უნდა გამოქვეყნდეს რუბრიკით კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია ლიტერატურა დასახელებდა გვერდის სქოლიოში).

წიგნებისათვის უნდა დავიცვათ შემდეგი თანმიმდევრობა: ავტორის გვარი და ინიციალები, წიგნის დასახელება, ტომი, გამოცემის ადგილი, გამომცემლობა, წელი.

საჟურნალო სტატიისათვის - ავტორის გვარი და ინიციალები, სტატიის დასახელება, ჟურნალის დასახელება, წელი, ტომი, ნომერი (გამოშვება).

ლიტერატურის ნომერი სიაში შეესაბამება ტექსტში მათი მოხსენიების რიგს. ტექსტში ლიტერატურის დასახელებისას უნდა აღინიშნოს მისი რიგითი ნომერი (მაგ. [3]). ლიტერატურის სიაში ყოველი წიგნის ბიბლიოგრაფიული აღწერა ზუსტად უნდა შეესაბამებოდეს წიგნის (ჟურნალის) სატიტულო ფურცელს.

8. ავტორთა საყურადღებოდ რედაქცია აღნიშნავს, რომ სტატიის ტექსტსა და ნახატებს უნდა ჰქონდეს მინაწერი დასაბეჭდად. როგორც წესი კორექტურა ავტორებს არ ეგზავნებათ.

9. სასურველია სტატიაში აღინიშნოს რითი განსხვავდება მიღებული შედეგი ადრე ცნობილისაგან.

10. ჟურნალში სტატიები გამოქვეყნდება რედაქციაში შემოსულას რიგის მიხედვით. თუ რედაქცია დააბრუნებს სტატიას გადასამუშავებლად, სტატიის წარმოდგენის თარიღად ითვლება რედაქციის მიერ საბოლოო ტექსტის მიღების თარიღი. ჟურნალის ერთ ნომერში შეიძლება ავტორის ერთი სტატიის ან ერთი მოკლე შეტყობინების გამოქვეყნება.

11. სტატიის გამოქვეყნებაზე უარის თქმის შემთხვევაში რედაქცია უფლებას იტოვებს არ დაუბრუნოს ავტორს ერთი ეგზემპლარი.

12. ხელნაწერები რომლებიც არ უპასუხებს ზემოთ მოყვანილ მოთხოვნებს რედაქციის მიერ არ მიიღება.

INSTRUCTION TO AUTHORS

1. The journal "Proceedings of the Georgian Academy of Sciences: Economic Series" publishes articles in Georgian, Russian and English, which includes the results of theoretical and applied research in leading trends of modern economic sciences. Periodically published reviews, chronicles of conferences, meetings, seminars etc. held in the Republic.

2. An original article sent to editorial board must be signed by all authors, providing names, first names, position, degrees, titles, full address, telephone, fax and telex.

3. Volume of an article, list of references and summary in Georgian, Russian and English should not exceed 24 typewritten lines with double spacing. On the left hand side 4 cm margins should be left.

Summary, list of references, tables and signs under illustrations should be submitted separately.

A volume of short notes should not exceed 7 typewritten lines.

Two copies of papers should be sent to the publisher. All pages of manuscripts, including references should be numbered.

4. Illustrations (two copies) should be submitted separately.

Drawings and drafts should be filled legibly with indian ink on tracing paper or squared paper. Drafts in pencils, drawn in texts or pasted onto manuscripts are not accepted. It is necessary to keep an eye on exact accordance of designations in texts and drafts. All legends, overloading drafts should be substituted by figures or letters, explanations of them should be moved to inscriptions under illustrations.

5. On the back of each illustration it's ordinal number and authors' names should be written down.

6. Formulas and designations should be handwritten by ink, legibly, large and loosely. Subindexes should be avoided as far as possible.

When marking indexes it is necessary to differ strokes and numeral-units from commas.

When writing formulas it is necessary to differentiate strictly between small and capital letters. This requirement is applied especially to the letters of the same inscription distinguishing only by their size: capital letters are underlined with line below (for example, X).

It is necessary to write carefully, the letters looking alike (g and q, l and e, u and n etc.).

7. Literature is listed as a general list at the end of an article (in the reviews published in the section "Criticism and Bibliography" literature is given in footnotes) in the following order: books, 1st 2nd and 3rd names of the author, title of the book, place of publication, publishing house, year of publication.

Journal articles: books, 1st, 2nd, 3rd names of the author, articles's title, year of publication, volume, issue.

Literature is listed following the sequence of references in the text of an article. References in the text of an article are given in parentheses. A bibliographic description of each title in the list of literature must correspond strictly to the title-page of a book or a journal.

8. The editorial staff calls your attention to the fact that a typed text and drawing ready for type-setting signed "ready for printing" and proof-sheets for reading, as a rule, are not sent back to authors.

9. It is advisable to mention in an article the distinctive features of the given result from all the others already known.

10. Articles are published in succession of their receiving by the editorial staff. If an article is sent back to the author for revision, the date of receiving the final text is regarded as the date of submission for consideration. In one issue of a journal only one article or one brief report of an author is published.

11. In case of a refusal to publish an article, the editorial staff reserves the right not to return one copy of an article to author.

12. The manuscripts not meeting these requirements are not taken for consideration by editorial staff.

ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ

1. В журнале "Известия АН Грузии: серия экономическая" публикуются статьи на грузинском, русском и английском языках, в которых содержатся результаты исследований теоретического и прикладного характера по ведущим направлениям современной экономической науки.

Периодически публикуются рецензии, хроника о конференциях, совещаниях, семинарах и других научно-организационных мероприятиях, проводимых в республике.

2. Направленный в редакцию оригинал статьи должен быть подписан автором, а в случае соавторства - всеми соавторами с указанием фамилии, имени, отчества, места работы, ученой степени и звания, полного почтового адреса и телефонов, телефаксов, телексов.

3. Объем статьи, список использованной литературы, резюме на грузинском, русском и английском языках, не должны превышать 24 страниц машинописного текста, отпечатанных через два интервала. С левой стороны оставляются поля шириной 4 см.

Резюме, список использованной литературы, таблицы и подписи к рисункам исполняются на отдельных листах.

Объем кратких сообщений не должен превышать 7 страниц машинописного текста.

Статьи представляются в редакцию обязательно в двух экземплярах. Все страницы рукописи, включая литературу, должны быть пронумерованы.

4. Иллюстрации (в двух экземплярах) прилагаются к рукописи отдельно. Чертежи и графики должны быть выполнены четко, тушью на кальке или миллиметровой бумаге. Чертежи, выполненные карандашом, вычерченные в тексте или приклеенные к рукописи не принимаются. Необходимо тщательно следить за точным соответствием обозначений в тексте и на чертежах. Все надписи, загромождающие чертеж, должны быть заменены цифровыми или буквенными обозначениями, а объяснения к ним вынесены в подпись к рисунку.

5. На обороте каждой иллюстрации должны быть проставлены ее порядковый номер и фамилии авторов.

6. Формулы и обозначения должны быть вписаны от руки чернилами, свободно, четко, крупно; следует по возможности избегать субиндексов.

В начертании индексов следует четко отличать штрих и единицу от запятой.

Должно соблюдаться строгое различие между строчными (малыми) и прописными (большими) буквами, имеющими одинаковое начертание и различающимися только своим размером: заглавные буквы подчеркиваются черточкой снизу (например, X).

Необходимо тщательно вписывать похожие одна на другую буквы (g и q, l и e, u и n и др.).

7. Литература приводится в конце статьи общим списком (в рецензиях, публикуемых в разделе "Критика и библиография", литература дается в подстрочных примечаниях) в следующем порядке:

Книги: Фамилия и инициалы автора. Название книги. Том. Место издания, издательство, год.

Журнальные статьи: Фамилия и инициалы автора. Название статьи. Название журнала, год, том, номер (выпуск).

Список литературы составляется в порядке упоминания работ в статье. Ссылки на литературу в тексте даются в квадратных скобках (например, [3]).

Библиографическое описание каждого названия в списке литературы должно строго соответствовать титульному листу книги (журнала).

8. Редакция обращает внимание авторов на то, что подготовленный к набору машинописный текст статей и рисунки подписываются авторами "в печать" и корректура для просмотра, как правило, не высылается.

9. В статье желательно указать, чем отличается предлагаемый результат от ранее известных.

10. В журнале статьи публикуются в порядке поступления в редакцию. В случае возвращения автору статьи для доработки, датой представления считается день получения редакцией окончательного текста. В одном номере журнала может быть опубликована одна статья автора или одно краткое сообщение.

11. В случае отклонения статьи редакция оставляет за собой право не возвращать автору один экземпляр.

12. Рукописи, не отвечающие настоящим правилам, редакцией не принимаются.

გადაეცა წარმოებას 8.07.96; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 8.07.95; ქალაქის ზომა 70x108 1/16; ქალაქი ოფსეტური; ბეჭდვა ოფსეტური; პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 4,9; სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 4,36; ტირაჟი 100; შეკვეთა N 380; ფასი სახელშეკრულებო

ნომ. სიუჟეტზე : 22.50.8 ფიფქვანძე ალ.

ხო ფიფქვანძე ილიაშვილი : ბიბლიოთეკა ფიფქვანძე

088 380007 თბილისი, ქიქოძის #14, მ. საჭარაძელოს მეცნიერებათა აკადემიის

პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი

ტელ. 99-68-53, 99-07-02, ფაქსი: 998-389

საწარმოოსაგამომცემლო გეროთანება შეცნიერება, თბილისი, 380060, კუტუხოვის ქ. 19

40 281/1

CONTENTS

G. Tsereteli, G. Kiladze
 Optimizational Model, Reflecting the System of Functioning -
 "Production-atmosphere-population" - open type 53

John Conway O'Brien
 Marx's Truly Human Society and the Chiaroscuro of Perfection 59

T. Akubardia
 Neoseignorage or National Income Received by Money Emission 70

P.Gadzadze
 System of Declarations as the Necessary State for Establishing
 Market Economics in Georgia 78

ტომი 2
 VOL. 2
 TOM 2
 N 3-4

1994
 76196